

Handritamálið 1950-1970

Bjarni Benediktsson – Stjórnmal – Dómsmálaráðherra – Utanríkisráðherra – Menntamálaráðherra –
Bréf – Greinargerðir – Blaðgreinar – Bjarni M. Gíslason – Einar Pálsson – Gísli Sveinsson – Gunnar
Björnsson – J. Birkdahl – Jón Stefánsson – Julius Bombolt – Sigurður Björnsson – Sigurður Nordal –
Steingrímur Steinþórsson – Dansk-islansk kommissions arbejde

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

---

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnmalamaðurinn
Askja 2-17, Örk 1

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

har fået selv Videnskaberne's Selskab vil

gitterne.

116. kangeringen VII på en sådan bane-

Videnskabelig protest mod håndskriftgaven

Opfordrer regering og folketing »til at søge
en anden løsning«

Det kongelige danske Videnskaber-
nes Selskab har på et møde vedtaget
en henvendelse til regeringen og Fol-
ketingets udvalg til behandling af lov-
forslaget om de islandske håndskrifter
og opfordrer heri parterne til - som
det hedder - at finde en anden løsning
på håndskriftforslaget end den i lov-
forslaget indeholdte.

Det hedder i udtalelsen bl.a.:

- Studiet af de islandske hånd-
skrifter har siden Arni Magnussons
dage indtaget en særstilling i dansk
humanistisk videnskab. København har
takket være Arni Magnussons test-
amente været midtpunktet for udgi-
velsen af håndskrifterne og deres ud-
forskning. Der er som følge deraf her
grundlagt en værdifuld tradition sam-
tidig med, at det er lykkedes at til-
vejebringe de for den fortsatte videns-
skabelige virksomhed nødvendige for-
udsætninger. I denne forbindelse må
særlig fremhæves, at de rige bibliote-

ker og andre samlinger, som findes i
København, skaber en enestående bag-
grund for studiet af håndskrifterne. I
København er - takket være danske
og islandske forskeres fælles indsats
- skabt et forskningscentrum, der nu
søges af videnskabsmænd ikke blot fra
nordiske, men også fra andre europæi-
ske lande. Udtalelsen slutter:

- Videnskabernes Selskab må der-
for beklage den afbrydelse i et frugt-
bart videnskabeligt arbejde, som en
udlevering af en væsentlig og for
forskningen betydningsfuld del af de
islandske håndskrifter vil medføre og
opfordrer indstændigt regering og Fol-
keting til at søge en anden løsning.

Indland

Biografkontrollør sparket
urodlige biografæster

Også det vil jo gøre indtrykket meget
jo fryste et kompromis, som Island ikke
kan acceptere. Måske Nordals gamle "delning"
komme op igen; - men det er rimelig. -
Sagen er enkel: enten må håndskrifter + stadiet
flyttes til Reykjavik. - eller blive i København.

P.M.

Statsministeren og undervisningsministeren har i gaar paa et møde i det Udenrigspolitiske Nævn redegjort for idéen til løsning af Haandskriftssagen. Herved fremhævedes det, at den danske undervisningsminister havde anmodet sin islandske kollega om at redegøre for idéen overfor Islands regering for derefter at give den danske undervisningsminister en meddelelse om Islands regerings stilling til den saaledes fremsatte tanke.

Repræsentanterne for de danske oppositionspartier erklærede at de i betragtning af den foreløbige reaktion i den islandske presse ikke ønskede at indgaa i en saglig drøftelse med regeringen om den fremsatte idé, før der var indgaaet svar fra Islands regering paa den danske undervisningsministers henvendelse.

Reykjavik, den 11. marts 1954.

Svarst 27/8. '56

Alléen 27, Ry, 24/8, 1956.

Kæri Bjarni Benediktson!

Þó þornirnar hafi breitt valdstöðunni í stjórnmálum heima um stundarsakir, finnst mér þó að mér fyrst og fremst beri að gera dálitla grein fyrir því við yður hvernig ég notaði styrkinn, sem þér veittuð mér til ferðar um Norðurlönd. Aðalatriðið var auðvitað í því fólgið að reyna að ná í sambönd, svo ég gæti næst þegar handritin koma á dagskrá - beitt mér fyrir því að fram kæmu "raddir" um málið viðsvegar um Norðurlönd. Þetta tókst betur en ég hafði gert mér vonir um, og auk þess hafa mörg blöð tekið að sér að skrifa um bókina mína og þar með um handritamálið. Get ég í því sambandi nefnt í Noreigi: Adtenposten, Dagbladet, Verdens gang, Morgenbladet, Nationen, Arbeiderbladet, Bergens Tidende, Gula Tidende, og ýms önnur blöð út um landið. Sum þeirra hafa þegar látið til sín hevra og auk þess birt greinar eftir mig. Í Finlandi fékk ég sérstaklega góðar undirtektir og hafa ýms stærstu blöð Finlands birt greinar eftir mig, einkum á finsku. Blöð, sem ætla að skrifa um bók mína og handritamálið í sambandi við hana eru einkum þessi: Helsingin Sanomat, Uusi Suuomi, Helsingin Socialdemokratti, Huvudstadsbladet, Åbo underrettelser, Borgå-bladet, Vaasa, Vasabladet, Aamulehti, og mörg önnur. Geri ég ráð fyrir því, að stjórninni hafi horist blaðaútklippur úr öllum þessum blöðum og geti því nokkurnveiginn dæmt um áhrif ferðar minnar sjálf. Auk þess vona ég að þau aukist smám saman eftir því sem fleiri og fleiri blöð taka til máls. Nú er í undirbúningi hér að birta útdrátt úr þessum blöðum og á þann hátt vekja Dani til meðvitundar um það, að málið sé á dagskrá um öll Norðurlönd.

Í Svíþjóð átti ég erfiðast um vik, einkum vegna þess að

Þegar í kom þar

stjórnarskiptin höfðu verið talsverða andúð þar í landi. Vilðu allir að ég gerði grein fyrir því, hversvegna kommúnistar væru komnir í stjórn á Íslandi, en ég gat að vísu ekki blandað stjórnámálum í baráttu mína. Þó skal ég ekki leynd þvi, að það hefur gert aðstöðu mína erfiðari öll þessi ólund sem komin er fram gangnvarnt Íslandi um Norðurlönd eftir stjórnarbreiðinguna. Eins og þér sjáið á hjálögðu bréfi höfðu margir sérstakt traust á Sjálfstæðistjórninni í handritamálinu, og ég hafði að mörgu leyti byggt herstöðu mína á þeim forsendum. Þann 14 júlí 1954 skrifaði ég meðal annars þetta í Alþýðublaðið:

"Að lokum langar mig að geta þess, að ég er ekki samþykktur þeim, sem álíta að íslenska stjórnin hafi vísað skiptingartillögum á þessu allt of flaumósa. Því hefur verið haldið fram af Íslendingum, að þessi tillaga hafi sýnt einlægann vilja til að leysa handritadeiluna að óskun beggja þjóðanna. En ég er ekki viss um að þetta sé rétt, jafnvel ekki hvað Dönum viðvíkur. Aðminsta kosti hafa höfundar frumvarpsins alls ekki skilið þá hlið málsins sem snýr að norrænum ~~hyggju~~ samhug. Íslendingar ~~svikust~~ svikust undan merki þegar handritamálið var tekið af dagskrá 1918. Í dag hefðu þeir ekki aðeins svikið sjálfa sig heldur og alla þá vini sína á Norðurlöndum, sem álíta að heiðarleg reikningsskil handritamálsins séu nauðsinleg til að hreinsa andrúmsloft norrænnar hyggju ef þeir hefðu tekið skiptingartillöguna til greina."

Eftir ferð mína um Norðurlönd er ég enn meira sannfærður um að þessi orð eru sönn, og einhverstaðar í námunda við þetta fann ég inná norrænt traust á gömlu stjórninni. Eg er því sannfærður um það, að það myndi létta lausn málsins að miklum mun ef hún kemist að aftur. Til dæmis hafði Hambro lofað mér að taka málið upp bæði í norska Stórþinginu og í Norðurlandaráðinu, en ég er ekki viss um að hann geri það meðan kommar sitja í Íslenskri stjórn.

Í bréfi frá yður 13 janúar 1956 óskið þér þess, að ég sendi ráðuneytinu skýrslu að ferð minni lokinni. Eg er reiðubúinn til þess, en veit ekki hvort stjórnarskiptin hafa breitt nokkru um það. Viljið þér senda mér nokkrar línur þessu viðvíkjandi og samtímis bréfið frá Fritjov Sørbø.

Með kærri kveðju

Bjarni M. Guðason

Ég hef hvorki stundað handritarannsóknir né fylgzt nákvæmlega með lausn handritamálsins. Hitt veit ég, vegna athugana á rúnum og menningarsögu, að ef taka á afstöðu til þess eftir nokkur ár, hvort viss handrit séu íslensk eða dönsk menningareign, mun úrskurður reynast örðugur. Vafinn hlýtur að leggjast á sveif með andstæðingum afhendingar, og afhending margra handrita því borin von. Má ég benda yður á aðra grein í Mbl í gær (s. 31): "En eruð þér nú ekki samt glaður yfir því, að málið er til lykta leiitt ? spurðum við prófessorinn að lokum. Hann svaraði með lakonskri hæð: - Hvis den er afgjort :"

E. t. v. veit Bröndum Nielsen hvað hann syngur. Hugsanlegt er, að Danirnir séu komnir inn á hið rétta spor og vinni dag og nótt við lausn þeirrar gátu, sem ætla má, að verði þeim mestur styrkur í báraáttunni. Ef þeim tekst að koma því orðalagi inn í afhendingarskjal, að eingöngu þau handrit verði afhent, sem "sannanlega eru séreign Íslendinga menningarleg", ellegar "sem gerast á Íslandi og eru ekki dansk kultureje" eða eitthvað þess háttar, þá kunnum við að falla í gildru, sem við komumst ekki upp úr aftur. Ljóst er t. d. að Njála gæti aldrei fallið undir slíka skilgreiningu að hyggju Dana - þegar gögnin liggja á borðinu.

Enn verð ég að biðja yður afsökunar á því, að ég skuli skýra yður frá þessu svona gjörsamlega umbúðalaust. Ég sé hins vegar ekki hvernig komið verður hjá því. Ef þér hafið hug á því síðar að rannsaka þetta mál, skal ég sýna yður þau gögn sem mér eru handbær og að þessu lúta. Til þessa dags hef ég ekki skýrt nokkrum manni frá þessu, og t. d. neitað að sýna stjórn Hugvísindasjóðs athuganirnar.

Í stuttu máli: Verði gengið frá afhendingarskjalinu strax, og þar skilgreint HVER handrit verða afhent og HVENÆR, og að sú ákvörðun sé óafturkallanleg, þá ættum við ekki að þurfa að óttast neitt. Ef kveða á upp úrskurð í málinu síðar um það HVÆÐ telja beri íslenska menningareign og HVÆÐ danska, þá getur svo farið, að við glutrum niður ómetanlegum fjársjóðum fyrir handvömm.

Í trausti þess, að þér farið með þetta bréf sem algjört einkamál, sendi ég yður mínar beztu kveðjur,

Yðar

Einar Pálsson, Sólvallag. 28, Rvk.
Sími 3 71 49

Asnæs 27/10,1954.

Kæri Bjarni Benidiktsson!

Bukdahl skrifvar til mín í dag og segir frá því, að hann hafi mælt til þess við yður í bréfi, að ég þyrfti á 4-500 krónum að halda til að auglýsa bókina. Ég fynn því tilefni til að geta þess, að hann hefur fundið upp á þessu hjá sjálfum sér, en ekki er þetta mælt til að niðurlægja hann á nokkurn hátt, því heiðarlegri manni er ekki hægt að hitta fyrir; en áhugi hans til að drífa málið áfram er svo mikill, að hann á engann hátt vill láta kúgast af andstæðingunum. Og við höfum komist að því, að stórbliðin í Höfn, sem standa prófessorunum nánust, ætla alveg að taka fyrir öll ummæli um bókina, sérstaklega vegna þess, að þeir geta ekki varið villeysurnar sem ég hef afhjúpað.

Hugmynd Bukdahls er sú að sniðganga þessar fyriratlanir með stórum auglýsingum í þeim sömu blöðum, og á í þeim auglýsingum að vera útdráttur úr ritdómum ~~stáa~~ frá blöðum utan Kaupmannahafnar. En eftir mínum dómi þarf að gera meira. Ég er nú búinn að útbýta næstum öllu upplaginu, og það þarf að gefa bókina út á ný, því ekki fer hjá því að það mun vekja mikla eftirtekt ef hægt er að auglýsa hana í nýju upplagi, og væri það talsverður skellur á andstæðingana. Þeir peningar, sem ég hef fengið nægja auðvitað ekki til þessara fyriratlana, því eins og ég nefndi heima voru þeir ekki meira en rúmlega upp í þær skuldir sem ég var kominn í vegna útgáfu bókarinnar og starfs míns við hana. Á hinn bóginn fynnst mér ekki taka því að vera að senda 4-500 krónur til auglýsinga, og þér getið bara skrifað Bukdahl, að ég hafi fengið peninga til þessara hluta; ég klýf það á einhvern hátt.

En svo er það hin nýja útgáfa. Henni hef ég hugsað mér að láta fylgja heimildaskrá, en því varð ég að sleppa fyrst í stað vegna peningaleysis. Kannski stækka ég hana líka að einhverju leyti. Og hún þyrfti að koma út í ca. 3000 eintökum svo hægt sé að dreifa henni til hægri og vinstri, meðal annars til Norvegs og Svíþjóðar. Gamall félagi minn, sem nú er orðinn ríkur maður, Axel Kristjánsson í "Rafa" í Hafnarfyrði, sagði við mig áður en ég fór, að honum væri innanhandar í samfélagi við nokkur önnur fyrirtæki að kosta svona útgáfu ef ég þyrfti þess með. Ég samþykkti það ekki beint af því ég vissi ekki, hvort það væri áætlun stjórnarinnar að kosta allt þesskonar starf í framtíðinni, og kannski er það einmitt bezt að koma því þannig fyrir, að stjórnin sé sem minnst við það riðinn. Ef yður fellur þessi tillaga vel í geð, vona ég stjórnin greiði fyrir yfirfærslu peninganna þegar þar að kemur. Hér er auðvitað um að ræða beinann kostnað við aðra útgáfu, en launin fyrir sjálft starfið sem allt þetta hefur í för með sér skoða ég afturá móti þann styrk sem stjórnin ætlar að veita mér á fjárlögum.

Ég hef fengið sannanir fyrir því að það er nauðsinlegt að koma endurprentun bókarinnar í framkvæmd. Nokkrir prófessorar hafa komið saman og rætt nýjar leiðir til lausnar málinu, og heirt hef ég að þeir hafi fengið Stangerup til að bjóða Ole Björn Kraft Eiríki Eiríkssyni og Nordal til samræðu. "Inspirationen", segir einn af vinum mínum, er ótti við, að bókinn og hreifingun kring um hana verði nefndarmönnum til minnkunar ef ekki sé hægt að gera málið aktuelt á einhvern annan hátt. Einmitt þessvegna þarf að herða róðurinn, því ef þeir fynna að á verður slakað og bókinn deyr af sjálfu sér, sofna þessar hugmyndir hjá þeim aftur.

Með vinsemd og virðingu

Bjarni Benidiktsson

Kildebakken, Ry, Danmark.

31.1.1958.

Kæri Bjarni Benediktsson!

Eins og yður mun kunnugt er lausn handritamálsins kannski nær er nokkru sinni fyr. Nefnd sú sem getið er um, er að miklu leyti Bukdahls verk, en tillagan og allt sem því fylgir er að miklu leyti smíðuð á mínu verkstæði. Auðvitað má ekki ljóstra neinu upp um þetta. En þó vinir mínir standi að tillögunni og rétti sig eftir þrálindum kröfum mínum um að skila öllum handritunum, hef ég ekki viljað mæla með tillögunni, hvorki til stjórnarinnar heima eða hér í landi. Ég vil vera öllu þessu óháður, ef samningar mistakast, til að geta tekið baráttuna upp á ný á meðal Dana.

Í öngum sínum reyna prófessorarnir nú að taka af mér æruna fyrir þá bók sem vellti öllum áformum þeirra með nefndarálitinu danska. Það er eins og þeim sé það sárabætur ef þeir hafi ekki orðið að biðja ósigur fyrir mér beinlínis heldur fyrir Nordal. Auk þess er ætlunin með þessum áróðri að reyna að svekkja traust dönsku lyðskólamannanna á heiðarleik mínum. Nordal skrifar til mín í dag: "Eins og þér við best vitum báðir er allt þetta makalausar getgátur", og á hann þar við dylgjur prófessor Westergård-Nielsen í neðanmálsgrein í Jótlandspóstinum (ég geri ráð fyrir að þér hafið séð hana). Samt sem áður bætir hann við: "Ég mun ekki svara W-N, hvorki opinberlega né öðruvísi. Hvað þér gerið ráðið þér auðvitað sjálfur." Nú hef ég svarað W-N, og vonandi er hægt að sjá á svari mínu, að ég er ekki út á þekju um þessi mál, þó Nordal sé farinn heim. Þó gæti það orðið mér að gagni í komandi ritdeylum við W-N, ef Nordal vildi láta nokkur orð uppi um hið sanna samheingi málsins, því hann hefur ekki skrifað eina línu af bók minni. Ég hef farið þess á leyt við Nordal og sendi yður í trúnaði afrit af bréfi mínu til hans. Mér þætti vænt um, ef "Morgunblaðið" bæði hann um samtál viðvíkjandi aðdróttunum Westergård-Nielsens og lenti ekki látum fyr en hann rauf þögnina. Að öðrum kosti getur hann neytt mig til að fara lagaleiðina gegn Westergård-Nielsen, og þá verður hann auðvitað dreiginn inn í málið. Loks langar mig að biðja yður, meðan þessum ritdeylum fer fram, að senda mér "Morgunblaðið" með flugpósti. Ég sé á mörgu, að Westergård-Nielsen fær íslensku blöðin fljótar en ég, og ég vona landar mínir vilji bæta úr þessu.

Með kærri kveðju yðar einlægur

Bjarni Benediktsson

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Herro Þórunn Alvarðsdóttir Bjarna Benediktsson

Hauklíð 14

Reykjavík

Handtök.

ST. REGNEGADE 2. KØBENHAVN K.
TELF. CENTRAL 11,995

Bladet:

Jydske Tidende

Kolding

skriver den 9 JAN. 1960

De islandske haandskrifter

DE islandske haandskrifter er dukket frem i diskussionen igen. Sidst dette skete var i 1954. Fra dansk side prøvede man da at faa den gamle fra islandsk side rejste strid bragt til side ved at tilbyde deling af haandskrifterne mellem Københavns Universitet og Reykjavik, saaledes at fotokopier kom til at erstatte de manglende originalhaandskrifter hvert af stederne.

Man syntes fra officiel dansk side, at det var et antageligt tilbud, fordi haandskrifterne er lovligt erhvervede i Danmark. Andre syntes, at man lige saa godt kunne vise det storsind at give Island det hele — dog maaske med understregning af, at de islandske krav paa arkivalierne ikke støttes af nogen som helst ret, hverken juridisk eller paa anden maade.

Det blev ved det officielle danske tilbud om deling. Island takkede for velviljen, men afviste den. Man ville have det hele eller ingenting. Derved blev det staaende dengang, og fra dansk side er der ikke foretaget yderligere siden. Det er der fra islandsk. Altinget nedsatte senere et politisk udvalg, der skal udarbejde et nyt forslag om haandskrifternes udlevering. Formentlig dog efter de oprindelige islandske retningslinjer: det hele eller ingenting. Der kan paa dette grundlag ventes en ny henvendelse fra den islandske regering til den danske. Den nuværende undervisningsminister Jørgen Jørgensen erklærer dog i gaar i en udtalelse til »Kristeligt

Dagbladet, at han ikke endnu kan sige, om vi bør nedsætte et dansk udvalg om sagen.

Det er beklageligt, at det gik, som det gjorde, da haandskrifterne i første omgang var til drøftelse. Men der var og er formentlig stadig ikke nogen parlamentarisk mulighed for den fulde aflevering. Det hævdes med stor styrke, at haandskrifterne hverken er krigsbytte eller anden ulovlig erhvervelse. Selv krigsbytte var jo i sin tid lovlig erhvervelse, hvad Danmark erkender i forbindelse med de enorme skatte fra Kronborg, som nu findes i Stockholm. Men haandskrifterne er købt paa lovlig vis, og var de ikke blevet købt og senere skænket til Københavns Universitet, havde de næppe eksisteret mere. Derfor er der ikke skygge af retsligt grundlag for de islandske krav om udlevering.

Noget andet er, hvad man kan komme fredeligt til rette om med sin nærmeste familie, og til den regner vi her i landet stadig islændingene, skønt de geografiske afstande imellem dem og os er store. Vi har her i landet søgt heller ikke at gøre de menneskelige afstande for store. Det var altsaa i første omgang ikke fyldestgørende for islændingene. Kommer der nu en ny henvendelse til den danske regering fra Reykjavik, maa det haabes, at den er indrettet paa, hvad der er parlamentarisk muligt at gennemføre i Danmark. Det vil tjene de fem nordiske svaners omdømme bedst — ogsaa udadtil.

BREVE fra Læserne

De islandske haandskrifter

Hr. redaktør!

I Deres ærede blad af 9. januar 1960 har jeg læst en lederartikel, der omhandler spørgsmaalet vedrørende de islandske haandskrifter.

For mig staaer lederartikler som noget ganske særligt. Om der indsniger sig en fejl i en beretning om døgnets begivenheder, maa man af finde sig med, og man tager vel ej heller skade heraf, men med en lederartikel er det anderledes. Den er med til at præge bladets læsere, og derfor maa den fremfor alt være rigtig. Derfor dette indlæg, fordi jeg mener, at De gør Dem skyldig i en fejlvurdering.

Se, de islandske haandskrifter er ikke et krigsbytte, men de blev ført til Danmark af islandske mænd i statsfællesskabets tid i tillid til, at man ikke bagefter lagde haand paa dem i Danmark. Kun en meget ringe del af de islandske haandskrifter er købt. Kong Frederik den Tredie af Danmark henvendte sig til det islandske folk via Altinget og bad om haandskrifter for at opbevare dem i sit bibliotek.

Om universitetets ejendomsret til den arnamagnanske samling skriver dr. jur., professor Alf Ross i »Ugeskrift for retsvæsen« 11. maj 1957:

»I lys af det anførte skulle det ikke være svært at indse, at stiftelsens (universitetets) »ejendomsret« til den arnamagnæanske samling ikke svarer til, hvad der normalt forstaaes ved »ejendomsret«. Stiftelsen (universitetet) har ingen eneret til faktisk at bruge og benytte samlingen, men er tværtimod forpligtet til at holde brugen aaben for andre. Universitetet har ingen adkomst til at disponere retsligt over samlingen, kan f. eks. ikke sælge den. Samlingen indgaar ikke i universitetets formue, saaledes at der i den kan søges fyldestgørelse for universitetets gældsforpligtelser. Ret beset er denne »ejendomsret« i virkeligheden intet andet end en beføjelse til at administrere samlingen i overensstemmelse med fundatsens bestemmelser.«

Mon ikke man skal være varsom med at tale om, at islændingene ikke har skygge af retslig grund til at kræve haandskrifterne udleveret. Danskernes retslige grundlag til at beholde dem er i hvert fald ikke større, og moralsk har vi ingen ret til dem. Vi her i Danmark skal i hvert fald ikke bryste os af andres værker og kalde dem vore, oven i købet naar det drejer sig om haandskrifter, som man ikke er i stand til at læse en tøddel af selv.

Ikke engang alle i det i sin tid nedsatte professorudvalg vedrørende de islandske haandskrifter var i stand til at læse islandsk, derfor vel ogsaa de mange fejlagtigheder, der har indsnegget sig i betænkningen.

Vil man sætte sig ind i spørgsmaalet vedrørende de islandske haandskrifter, bør man læse forfatteren Bjarni M. Gislasons bog, hvori han sagligt tilbageviser professor-udvalgets betænkning, saa sagligt, at end ikke én af de lærde har fundet det

ulejligheden værd at kommentere den.

Fredericia, den 26. januar 1960.

Venlig hilsen

CARL PETER SUNOV

Kriminaloverbetjent.

☆

Forhøjeles af ...

fo
ds
fo
ma
ce
le
ke

le
sø
le
m
pa
af
ka
hu
I
om
lig
de
m
ud
na
fø
eg

ho
le
me
kr
lig
tr
dr
de
600

do
40.
De
na
hø
do
ret
ler
ge

mi
me
pr
ge
fo
sp
lej
om
et
saa
sel
de
sag
tør
ho
A
lill
yd
le
for

N
ge
—
C
der

Reykjavík, 18. janúar 1960.

./.

Hér með sendist ljósrit af grein hr. Bent A. Koch, ritstjóra, í "Verdens Gang", þar sem birtar eru endanlegar tillögur nefndar þeirrar í Danmörku, sem hann er formaður fyrir, varðandi handritamálið.

Með kveðju,

Til

dómsmálaráðherra.

TER

ou den mei-
foreslår, er
den opfat-
ikke, det er
en betingelse
af håndskrit-
Betydende
er ikke mene,

m, en modus
pege på en
tember 1957
kom med et
lemet under
såvel i Island
tiltrådt af
vidt forskel-
genstand for
denne bag-
indlæg, der
vi det natur-
en selvejende
ng", skal det

dat ved Morgen
46. Chefredaktør
essing Redaktør
end for den nor-
Udvalgt af 18
skriver der har
g.

Et konkret forslag

AF CHEFREDAKTØR
BENT A. KOCH

Med fhv. minister *Alsing Andersens* og professor, dr. phil. *Johs. Brøndum-Nielsens* artikler i sidste nummer af „Verdens Gang“ er synspunkterne i striden om de islandske håndskrifter blevet trukket klart op. Medens *Alsing Andersen* tager til orde for en vidtgående imødekommenhed af Islands ønsker og maner Danmark til „at vise storsind og se bort fra såvel juridiske betragtninger som nationale og fagmæssige prestigehensyn“, erklærer *Brøndum-Nielsen*, at håndskrifterne er her med rette, og at en sonderdeling af samlingen vil „være en Krænkelse af Giverens Fundats og al bibliotheksmæssig Ret og Hævd, og den vil være videnskabelig uforsvarlig“.

Selv om kun forholdsvis få deler professor *Brøndum-Nielsens* opfattelse — hvad jeg siden skal vende tilbage til — lader det sig ikke nægte, at en opfyldelse af Islands ønsker af visse nationale og videnskabelige kredse vil blive mødt med bitter modstand.

Det er på denne baggrund ikke mærkeligt, at overarkivar, dr. phil. *Harald Jørgensen* og andre med ham gennem årene har syslet med en mellem løsning. Skal denne sag løses, kræves der også, som *Alsing Andersen* siger, „gensidig god vilje, gensidig forståelse — og resignation“.

* I en ledende artikel den 16/1 1958 skrev „Social-Demokraten“ således: Forslaget må siges at være nyttigt, for så vidt som det peger på nye veje til løsning af det gamle problem.

Det er dog et stort spørgsmål, om den mellem løsning, dr. *Harald Jørgensen* foreslår, er en løsning. Med mit kendskab til den opfattelse, der råder i Island, tror jeg ikke, det er tilfældet, når *Harald Jørgensen* som betingelse stiller, at „en repræsentativ del af håndskrifterne forbliver i dansk besiddelse“. Betydende kredse i det danske folk vil heller ikke mene, at dette krav er rimeligt.

Men gives der da en vej imellem, en modus vivendi? I håb om evt. at kunne pege på en sådan vej, dannedes den 16. september 1957 et udvalg, der i januar 1958 fremkom med et forslag, der søgte at løse problemet under hensyntagen til berettigede ønsker såvel i Island som herhjemme. Forslaget blev tiltrådt af fremtrædende personligheder fra vidt forskellige kredse og var den følgende tid genstand for debat inden for dagspressen.* På denne baggrund, og som supplement til de indlæg, der forskede dele af samlingen, finder vi det naturligt, at stiftelsen betragtes som en selvejende har været fremsat i „Verdens Gang“, skal det

Chefredaktør Bent A. Koch, født 1908, journalist ved Morgenbladet 1945, ved Kristeligt Dagblad fra 1945. Chefredaktør 1952. Tidligere sekretær i Socialpolitisk forening, Redaktør af Gæmnen, dansk-nordisk tidsskrift formand for den nordisk-europæiske højekole i Snoghe; og for Udvalget af 18. september 1957 vedr. de islandske håndskrifter, der har fremlagt det i artiklen offentliggjorte forslag.

her — for første gang offentligt — fremlægges i sin helhed.

Forslaget, der blev tilstillet den danske regering og de politiske partier, har følgende ordlyd:

„Ud fra ønsket om at skabe en løsning af striden om de islandske håndskrifter, der tilfredsstiller berettigede ønsker fra såvel dansk som islandsk side, skal vi tillade os at foreslå, at

a) islandske håndskrifter i offentlige danske samlinger som gave udleveres til Island og at

b) fondatsen for Den arnamagnæanske samling ved kgl. anordning ændres således, at

1. Island får den overvejende indflydelse på stiftelsens styrelse.

2. Styrelsen får ret til at anbringe håndskrifterne, hvor den må formode, at betingelsen for fundatsens ord om deres bevarelse og udnyttelse bedst er til stede.

3. Fremtidige ændringer i fundatsen henlægges til Altinget.

4. Der sikres alle med berettigede interesser deri mulighed for at indbringe spørgsmålet om fundatsens overholdelse for domstolene, samt at

5. afgørelse om fundatsens overholdelse henlægges til islandske domstole.

Samtidig hermed opfordrer vi den danske regering til at træffe aftale med den islandske regering om, at denne tilkendegiver over for stiftelsens nye styre, at

1. alle manuskripter, som er skrevet af, for og i Island, vedrørende islandsk litteratur, flyttes til Island tilligemed manuskripter, som er tilflydt samlingen vedr. islandsk litteratur og behandler det juridiske og historiske stof, jordebøger, dokumenter fra gamle islandske gårde o. s. v.

2. Den del af Den arnamagnæanske Samling, der benyttes under udarbejdelsen af den store islandsk-danske ordbog, bør forblive i Danmark, indtil arbejdet er tilendebragt, dog højst 20 år, samt at

3. de i samlingen værende regeringspapirer, der vedrører statsfællesskabet og dets funktion, forbliver i Danmark.

Forslaget om udlevering af håndskrifter fra danske samlinger (Membranerne i Det kgl. Bibliotek) hviler på den opfattelse, at disse håndskrifter er kommet i dansk eje, da Island udgjorde en del af det danske rige, og at de efter unionsopløsningen naturligt har deres plads i Island.

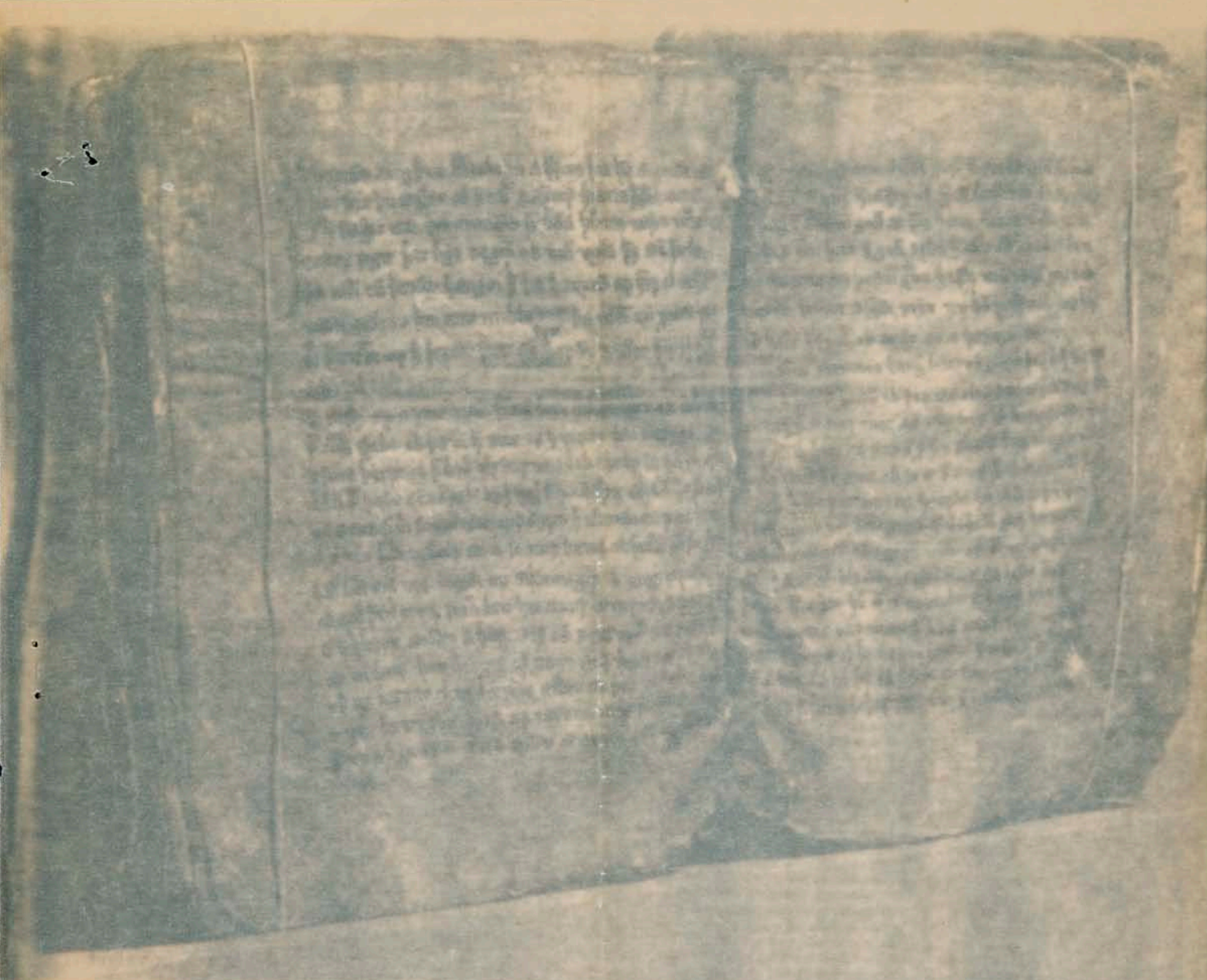
Til støtte for forslaget om en ændring af fundatsen for Den arnamagnæanske samling, således at en flytning af håndskrifterne til Island bliver mulig, ønsker vi ved siden af Islands for os at se uomtvistelige moralske ret at pege på flg., fremskrevet af bl. a. professor, dr. jur. et phil. *Aff Ross* (i Ugeskrift for Retsvæsen, 11/5 1957):

1. Formålet med legatets oprettelse har været dels at bevare håndskrifterne for efterverdenen, dels at de skulle opbevares under sådanne forhold, at de kunne tjene den videnskabelige forskning og efterhånden befordres i trykken.

For islændingen Arni Magnusson var Københavns universitet kun et naturligt *mid-del* hertil.

2. Københavns universitet har ingen egentlig ejendomsret til samlingen, men kun en beføjelse til at administrere den i overensstemmelse med legatets og fundatsens formål.

Da det er vor opfattelse, at studiet og udnyttelsen af skrifterne i dag bedst sker fyldt i Island, ikke mindst af de store, halvt uinstitution med mulighed for at flytte samlingen.

Kagner Ledbrogs saga. Skrevet ca. 1400.

En flytning af håndskrifterne på denne basis understreger, at ingen af landene „ejer“ håndskrifterne, mens der på den anden side sikres alle med berettigede interesser deri mulighed for at indbringe spørgsmålet om fundatens overholdelse for domstolene.

Da det videre er vor opfattelse, at en positiv løsning af den årgamle strid om håndskrifterne vil have betydning ikke blot for forholdet mellem Danmark og Island, men også for det nordiske samarbejde, ligesom den vil kunne være et eksempel på, hvorledes to folk ved gensidig forståelse kan løse et omstændeligt, nationalt problem, skal vi indtrængende henstille

at spørgsmålet om de islandske håndskrifter nu tages op til endelig løsning.”

Udvalget bag forslaget bestod af biskop *H. Dons Christensen*, forlagsboghandler *Edu. Henriksen*, højskoleforstander, cand. mag. *S. Haugstrup Jensen*, redaktør *Bent A. Koch* (formand), landsretssagfører *A. Richard Møller* og provst *G. Sparring-Petersen*.

Det blev tiltrådt af bl. a. domprovst *Carl Bay*, landsretssagfører *Hanne Budtz*, overlæge *E. Busch*, departementschef *Erik Drejer*, lektor *Johs Hoffmeyer*, formand for De samvirkende Fagforbund *Eiler Jensen*, direktør *C. V. Jernert*, fabrikant *Hans L. Larsen*, prof. dr.

med *E. Meulengracht*, forstander *Johs. Petersen-Dalum*, *Poul Reumert*, docent, dr. *Hakon Stangerup*, dommer *Knud Thestrup* og biskop *H. Ollgaard*.

Som det vil ses, anerkender forslaget ikke, at Island har et retskrav på de skrifter, der befinder sig i offentlige danske samlinger, idet udvalget foreslår disse skrifter udleveret som gave.

Med hensyn til spørgsmålet om Københavns universitets ejendomsret henviser forslaget til professor, dr. phil. et jur. *Alf Ross'* bemærkelsesværdige artikel i „Ugeskrift for Retsvæsen“. Derudover kan der være grund til at pege på, at universitetet tidligere har godkendt ændringer af stiftelsers fundatser. Det gælder

fundatser for en række katolske stiftelser, der med reformationen blev overført til universitetet og undervisningsvæsenet. Dispositionen blev anerkendt af A. S. Ørsted i den bekendte afhandling fra 1801 „Om Regjeringens Ret til at ophæve eller forandre Stiftelser, som private Mænd have oprettet“.

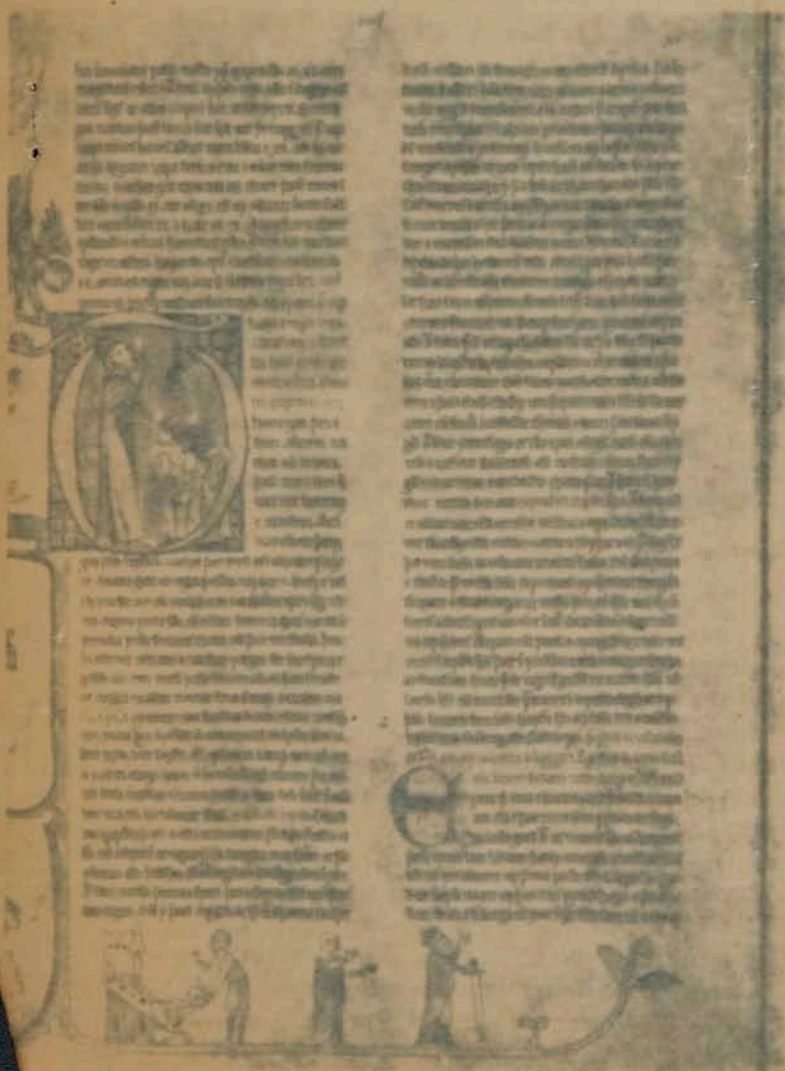
I diskussionen har også konsekvenserne af en flytning (eller en regulær udlevering) spillet en betydelig rolle. *Alsing Andersen* siger herom med rette, at det her drejer sig om „et så enestående tilfælde, at det ikke fra en positiv afgørelse over for Islands ønsker kan drages nogen konklusion over for andre landes mulige krav“.

Det må iøvrigt her være rimeligt at pege på *boopgørets synspunkt*. Håndskrifterne kom i dansk eje, da Island udgjorde en del af det danske rige. Efter skilsmissen er det rimeligt, at boet deles.

Det fører iøvrigt ikke vidt at diskutere juridiske spidsfindigheder eller mulige konsekvenser. Det afgørende er, at *en moralsk og folkelig ret har indhentet en juridisk*, sådan som det er sket andre steder, f. eks. i det sønderjyiske spørgsmål.

Da imidlertid Danmark har opbevaret de omstridte skrifter og med „Energi og overlegen Dygtighed“ udnyttet dem for nu at citere professor *Brøndum-Nielsen*, og en kreds af danske videnskabsmænd følgelig er knyttet til dem, er det rimeligt at søge at finde en mellemøsning, der tilgodeser de forskellige interesser. Det er det, der er tilsigtet med forslaget fra udvalget af 16. september 1957.

Professor *Brøndum-Nielsen* og hans kreds bør erindre, når den betragter dette eller lignende kompromisforslag, at tiden ikke arbejder for dem, men imod dem. Et utvetydigt udtryk for det danske folks stilling findes i resultatet af en undersøgelse, som Dansk Gallup-institut har foretaget, og som har været offentliggjort i det islandske, litterære tidsskrift „*Helgafell*“. På grundlag af denne undersøgelse kan det fastslås, at 3 af hver 4 danske, der har dannet sig en opfattelse af spørgsmålet, i dag er tilhængere af en udlevering. Inden for alle partier er der flertal for en udlevering. På denne baggrund burde det fremlagte forslag ret betænkt også kunne få professorens stemme.

Et af de omstridte skrifter

Handwritten symbols or characters, possibly a stylized signature or code, consisting of several horizontal and vertical lines.

Ry, Jylland, 27.1.1959.

Kæri Bjarni Benediktsson!

Fyrir nokkru var ég í Höfn að ræða handritamálið við "Udvalget af 16. september 1957." Eg geri ráð fyrir, að yður sé kunnugt, að þetta "udvalg" af þjóðkunnum Dönnum og Íslandsvinum er til orðið fyrir tilstilli Jørgen Bukdahls, og að það vinnur að því öllum árum, að Íslandi verði skilað handritunum. Bukdahl er ekki í nefndinni, en formaður hennar er vinur hans Bent A. Koch ritstjóri. Nefnd þessi hefur borið fram frumvarp eða tillögu um skilun handritanna, og nefndin vinnur stöðugt að því bak við tjöldin, að vinna stjórnina fyrir frumvarpið. En allt þetta er leyndarmál fyrst um sinn.

Nú skal ég ekki leyna því, að frumvarpið er að nokkru leyti mitt smíði. Bukdahl lét upprunalega senda mér það, svo ég gæti gagnrýnt það og komið fram með breitingartillögur, og breitingar mínar voru allar teknar til greina. Eg hef sent menntamálaráðherra heima smáveigis sýnishorn af bréfsviðskiptum mínum við Bent A. Koch þessu viðvikjandi. En auðvitað má það hvergi uppskátt verða, að ég hafi komið nálægt frumvarpinu.

Það sem aðallega vakti fyrir mér og Bukdahl var að reyna að fynna leið til þess að öllum handritunum yrði skilað. Og okkur datt þá í hug, að það myndi fara minst í taugar Dana, ef Árnasafni yrði skilað, án þess það skipti eiganda, og að eigandinn væri hvorki Íslendingar né Danir eða hafnarháskóli, heldur Árnasjóður. Handrit frá öðrum dönskum söfnum á svo að senda sem gjöf. Auðvitað er ekki gefið, að allir geti orðið sammála um þessa skilunaraðferð, en ég ályt þó hún sé talsvert sniðug, og geti hún orðið því valdandi, að handritin verði send heim, er miklu náð. Svo getum við haldið áfram að rifast, en þá er afstaða Íslands öll sterkari, því þá eru handritin heima, og auðvitað hverfur rifrildið allt í sjálfann sig um síðir.

Nú liggur málið þannig - samkvæmt greinargerð frá "Udvalget af 16. september 1957", að Jørgen Jørgensen menntamálaráðherra er fylgjandi frumvarpinu, og ýmsir aðrir danskir ráðherrar að miklu leyti; en nefndin seigir, að það myndi styrkja verulega áhrif hennar á dönsku stjórnina, en hún gæti gefið til kynna, að íslensku stjórn-
málaflokkarnir yfirleytt væru fylgjandi frumvarpinu og að íslenska stjórnin myndi taka því sem samningsgrundvelli.

Það er tilefni þessa bréfs, að biðja yður að hafa áhrif á það, að frumvarp nefndarinnar verði rætt sem trúnaðarmál af flokksforingjunum heima, og að nefndinni verði svarað á einhvern hátt. ~~Það~~ Ég veit að frumvarpið hefur verið sent heim, og það verður að taka tillit til þess, að hér eru að starfi menn, sem vilja leysa málið Íslandi í vil. Það er hægt að svara nefndinni á tvennann hátt: Beint til sendiráðsins, eða - ef stjórnin álytur það heppilegra eins og stendur - til mín. Ég mun þá koma því á framfæri hjá nefndinni sem nokkurskonar íslenzku álit, og hún mun svo plægja jarðveiginn hjá dönsku stjórninni.

Ef landar mínir eru ekki ánægðir með frumvarpið, þætti mér vænt um að þeir kæmu fram með breiðingartillögur og vísindalegar leiðbeiningar. Það er erfitt fyrir mig að ráða öllu einn fyrir nefndina, og hún styggist ekki þó ég ennþá einu sinni beri fram einhverjar breiðingar á frumvarpinu. Og það hlýtur að vera í þágu íslenzkra stjórnarvalda, að þessi nefnd - skipuð dönskum mönnum - undirbúi jarðveiginn, áður en samningar hefjast milli danskra og íslenzkra stjórnarvalda.

Auðvitað er hægt að reka fastar á eftir lausn málsins en gert er í augnablikinu, en ég hef lofað nefndinni, að framkalla ekki of miklar blaðadeylur um málið, meðan hún starfar að því, að reyna að þvinga frumvarpið í gegn hjá dönsku stjórninni. Mishepnist það, verður að hefja opinberann áróður á nýjann leik, svo málið deyji ekki út, og eimitt þessvegna valdi Bukdahl og ég að vera óháðir öllum nefndum.

Með kærri kveðju

Bjarni M. Gíslason

Kildebakken, Ry, 18.3.57.

Kæri Bjarni Benediktsson.

Annir banna mér stundum að skrifa nema það minnsta og stytzta. Og þegar ég loks sest niður að skrifa bréf, er það allt fljótrispáð, smekklaust og án einlægni. En þó gallarnir á málinu geti ekki dulist, vona ég þó að þér og aðrir virði það við mig, að ég er ekki að reyna að slá sjálfann mig til riddara heldur að koma ákveðnu verki í framkvæmd. Síðustu mánuðina hef ég verið dálítið óþreyjufullur út af því, að Askovnefndinni ennþá vantar grein Hagalíns, sem hann fyrir löngu fúslega lofaði að skrifa. En nú átti bókin að fara í prentun, og Hagalín hefur ekki svarað mér, þó ég hafi skrifað til hans. Nú veit ég að Haglín metur yður mikils og vildi víst allt fyrir yður gera. Mér datt því hug, hvort þér gætuð ekki komið þessu í mál við hann á einhvern hátt, kannski án þess að nefna mig. Þér gætuð t.d. spurt hann, hvort hann hefði heyrt nokkuð um það, hvernig það geingi með þetta rit frá Askov. Ritið fjallar um menningu Íslands og þjóðlega afstöðu til handritanna, og Hagalín tók að sér að skrifa um áhrif fornmenningarinnar á íslenskar bókmenntir. En þennan kafla vantar ennþá. Sjálfur hef ég skrifað um sjálfstæðisbaráttu Íslands, Einar Ólafur Sveinsson skrifar um handritamálið, og auk þess rita þar þjóðkunnir danskir menn og taka ákveðna afstöðu fyrir okkur. Með útkomu ritsins á að setja mikinn

blaðaáróður í gang, og ég spái að það verði upphaf þess, að Danir bjóða Íslendingum að afhenda handritin. Það ríður því talsvert á því, að ritgerð Hagalíns komi bráðlega. Auðvitað verður þess gætt að þjark í hugsun spilli ekki strangri réttlætishugsjón ritsins, en þó breitt verði kannski orðalagi á stökum stað verður hugsunarháttur allra höfundanna fullkomlega respekteraður. Ég vona því, að þér misvirðið það ekki við mig þó ég biðji yður að reyna að greiða fyrir málinu á einhvern hátt og hvetja Hagalín til að lúka sínum kafla.

Með vinsemd og virðingu
og kærri kveðju

Bjarniell. Gíslason.

P.S. Í síðasta bréfi skrifaði ég víst eitthvað um það, að málsmetandi menn hefðu beðið mig að lækka seglin í handritamálinu, en auðvitað átti ég þar við kunna áhrifamenn í andstöðuflokknum.

B.G.

Hæstaríki ráðherra!

Erindi mitt er að skýra yður frá vithali, sem ég átti við danka utanríkisráðgjafaráðgjafanna daginn áður en hann fór hingað. Sjálfur átti hann þemburandi að þvi, að talist óvíst aðallega um handritamálid. Hann var mjög viðvarðgjafi í talist og þakkaði mér ~~þess~~ komuna mjög innilega - var með öðrum öðrum smokkum af þvi, sem okkur kvefði þvið á milli. Síðan sendi ég honum bréf í afsprengingunni, sem mér langar til að þvi gjafid. Éu þvi mætti brata mottkera við, sem mig langar til að mega minnað á við yður. B.O.B.

X Ég er kunningsi hans frá studeytsárunum.

GUNNAR BJÖRNSSON

cand. polit.
CENTRAL 652, 653 og 8653

KØBENHAVN V 18/9. 1951.
ST. MARKUSPLADS 12
NORA 1072

HANDRITIN

BANKREFERENCE:
DEN DANSKE LANDMANDSBANK
VESTERBRO AFDELING
SKANDINAVISKA BANKEN
SÖDRA HAMNGATAN 43
GÖTEBORG

Herra framkvæmdarstjóri Aage Schiödt
Siglufirði.

Kæri vinur.

Þegar þú varst hér í Höfn í sumar baðst þú mig um að senda þjer línu um álit mitt á handritamálinu. Af þessu hefir ekki orðið fyr en nú og hefði jeg kosið að það væri mun ítarlegra. Jeg er þess vel vitandi að þær leiðir sem jeg bendi á eru ýmsum annmörkum bundnar, en samtímis þess fullviss að ef við förum með lægni og þrautsegju að þessu máli, sje ekki efi á hvern veg það muni enda.

Með kærri kveðju

Þinn einlægur

Gunnar Björnsson

H A N D R I T I N

Handritamálið er okkur svo hjartfólgið og lausn þess svo nátengd menningu okkar og sjálfstæði að það er auðsætt að baráttan fyrir því að fá þennan helgidóm heim til Íslands aldrei má linna fyrir en öll handritin eru heim komin. Markmið okkar í þessu máli verður því að vera það, að þó að við fáum neitun á neitun ofan, verðum við að byrja á ný samstundis þar til fullur sigur er unninn.

Danska þjóðin sem slík hefir aldrei tekið neinu ástfóstri við handritin, enda eru þau henni að eðlisfari nokkuð fjærskyld. Frekar má segja að aðeins örlítill hluti hennar þekki nokkuð til handritanna, en um verulega trygð og þjóðartilfynningu gagnvart þessu máli er ekki að ræða frá hlið Danmerkur.

Hinsvegar kemur krafan um skilun handritanna að heiman á óheppilegasta tíma, þegar danska þjóðin verður þess fullvís að sambandinu milli landanna sje algerlega slitid. Kurr sá sem orsakaðist meðal margra Dana af þessu jók mjög mótstöðuna gagnvart handritamálinu. Hjer við bættist að Kristján konungur tíundi, sem var afarvinsæll hjer einkum meðan á stríðinu stóð, þótti hart leikinn og menn tóku meðal annars þykkju upp fyrir hans hönd gagnvart Íslandi.

Eftir því sem árin hafa líðið hefir beiskjan og gremjan yfir sambandsslitunum þverrað ár frá ári. Þessi ár sem líðin eru hafa verið okkur hagstæð í því að viðburðir daganna og stórpólitíkin hafa gagntekið huga manna hjer í landi. Atlandsstt-

málinn, sameinuðu þjóðirnar, hervæðingin og margt fleira hefir gert það að verkum að margt hefir fyrnst yfir þessi árin. Ekki að gleyma því hvað Ísland sjálft hefir lagt af mörkum hvað norræna samvinnu og önnur utanríkismál snertir.

Nú er sígur að hausti mun nefnd sú er skipuð var og fjallar um mál þetta sennilega skila álitinu sínu. - Engu skal jeg spá um það á hvern veg það verður, en ef það verður neikvætt megum við ekki láta þar við sitja, en taka málið upp að nýju.

Okkar löglegi rjettur til handritanna er vafalaust hæginn og mér finnst hann varla heldur skifta máli. Má ætla það sem vitað mál að Árni Magnússon hefði gefið Íslandi og ekki háskólanum hjer handritin ef við hefðum haft nokkra möguleika til að varðveita þau á tryggann og öruggan hátt. Aftur á móti eru það tengsli þau sem handritin hafa gagnvart íslenska þjóðfjelaginu og menningu þess, sem skapa grundvöll þann er barátta okkar verður að byggjast á.

Hafnarháskóli er þungur á metaskálanum í þessu efni, en þó að hann neiti megum við ekki láta okkur fallast allur ketill í eld. Nægir í því efni að benda á andstöðu Hafnarháskóla gegn reisu háskólans í Árósum, mál sem auðvitað er lítið þekkt heima, en varð þó unnið þó kalt bljesi á móti í fyrstu.

Hvað eigum við þá að gera til þess að fá handritin heim ?

1. Í fyrsta lagi ættum við að senda hingað tvo til þrjá vísinda- og norrænumenn, sem störfuðu hjer á Árna Magnússonar safninu ár eftir ár. Yrði ríkið að veita þessum ^{mönnum} laun og gæti það heitið á fjárlögunum " Til handritarannsóknna við Hafnarháskóla". - Fyr eða síðar kemur að því

að við fáum safnið heim og við vitum með vissu að þá þarf að leggja fram fje til gæslu og varðveitingar þess, en hversvegna eigum við að bíða með þetta ? - Þau handrit sem ekki hafa verið ennþá prentuð gætu þessir menn unnið að, ásamt öðrum vísindalegum athugunum og nóg myndu þeir hafa að ausa af fyrst um sinn. Með þessu sönnum við nauðsynina á að fá handritin heim, þar sem er eðlilegasti rannsóknarstaður þeirra; á þann hátt sýnt nú eins og hingað til að það sjeu eingöngu mest Íslendingar sem úr handritunum vinna. Það er að mínu áliti ekki nóg að vísa til hvað við höfum gert á undanförunum árum, heldur og sýna það í nútímaframkvæmd hvað við viljum leggja af mörkum og hjer viljum við ekki bíða þangað til handritin eru komin heim, en hefjast handa þegar í stað.

2. Eins og jeg nefndi fyr eru það aðeins örfáir menn hjer sem raunverulega hafa þýðingu í mótstöðunni gagnvart skilun handritanna. Eru það helst mennirnir kringum háskólann og ekki minnst safnamennirnir, sem ávalt hafa verið teknir á ráð þegar fjallað hefir verið um þetta mál. Eins og kunnugt er eru safnamenn þannig gerðir, - eða verða það er stundir líða, - að þeir mega ekki af nokkrum hlut sjá úr söfnunum og við getum því ekki vænst samþykkis þeirra nema að hafa undirbúið þetta sjerstaklega. Nú má segja að þetta sje um seinan og hefði átt að gerast fyr, en bæði er það að við vitum ekki hvenær við fáum handritin og svo hitt að það tekur tíma að koma því þannig fyrir að ekki vakni grunsemd gagnvart okkur með tilgangi

hugmyndar minnar sem er sú að við reynum að taka mestu andstæðinga okkar heim, fara vel með þá sýna þeim sögu-
staðina, Örnöfnin o. fl. Reynum að leiða þeim fyrir sjónir
hve miklu betur vísindamaðurinn er settur þegar hann með
litlum tilkostnaði og engum fyrirvara getur farið hvar sem er
um landið og með eigin augum sjeð landslag og öll staðar-
skliyrði, samtímis iðkun vísindastarfsins.

Ekkert af þessu er hægt að gera við Hafnarháskóla
og ef maður beitir óeigingjarni athugun verða fáir til að
mótmæla þessu. Á hinn bóginn geta Danir sagt að hægt væri
að vinna úr ljósmyndum af handritunum heima, en ef aðal-
verkið er unnið af Íslandi hvar er þá eðlilegast að hand-
ritin verði geymd?

Nú er spurningin hvernig getum við komið þessu
fyrir?

Háskólinn eða söfnin heima gætu beitt sjer fyrir
nokkurskonar norrænu móti þar sem viðfangsefnið væri
hliðstætt og við tækjum sjerstaklega tillit til þeirra
manna sem við fyndum ástæðu til að fá heim frá Danmörku.
Hjer fengjum við mun betra tækifæri en ella til að ræða
við þá og vinna þá fyrir málefni vort. Síðarméir ættum
við að ná í danska blaðamenn undir öðrum forsendum en í
sama tilgangi.

Mörgum mun finnast þessar hugmyndir ærið kostnaðar-
samar og árangur óviss, en þegar jeg hugleiði hve mikið
það kostar að byggja örlítinn bryggjuspotta finnast mjer
að við megum ekki horfa í það. Öll þjóðin stendur að

baki þeirra manna er að þessu máli vinna.

3. Einfaldasta leiðin til þess að fá handritin hein og til þess að hrinda öllum mótbárum þegar í stað er að frumkvæðið - og þó sjerstaklega opinber afhending handritanna - færi fram í gegnum Friðrik konung. Eins og kunnugt er voru dönskum konungum gefin handrit að heiman, sem hjer eru geymd, og væri það því edlilegt að konungur hefði frumtak um þetta mál og við það myndi öll mótstaða hjaðna, sökum áhrifa og vinsælda konungs.

Nú er það svo að Friðrik konungur mun heimsækja Grænland mjög bráðlega en skilyrðið fyrir því að hann geti komið til Íslands um leið, er að forseti Íslands hafi komið hjer áður í opinbera heimsókn. Af þessu hefir ekki getað orðið enn sem komið er vegna veikinda forseta okkar, en vonandi getur heimsókn þessi komist á með vorinu. Væri nóg að Friðrik konungur kæmi heim með gjafabrjef uppá safnið og skiftir það engu hvort við fengjum handritin sjálf árinu fyr eða seinna. Um hug Friðriks konungs í þessu máli veit jeg ekki sem stendur, en hitt veit jeg að skömmu eftir að hann varð konungur ljet hann orð falla um að gaman yrði að sigla inn Faxaflóann aftur. Ef þessi leið er fær þyrfti sem fyrst að undirbúa þetta og tala við rjetta aðilja hjer um málið.

Höfn, í september, 1951

Guðmar Þjörnsson

GÍSLI SVEINSSON

HOTEL BORG

REYKJAVÍK

SÍMNEFNI — TELEGRAMS
HOTELBORG

SÍMAR — TELEPHONES
1440 (4 línur — 4 lines)

Reykjavík, 26. sept. 1954.

Menntamálaráðherra
Bjarni Benediktsson.

Þó að ég hafi ef til vill getað búið við ýmsu, vil ég þó spyrja þig, hvaða ástæður liggja til þess, að þú hefir sýnt mér opinbera lítilsvirðing og óvinsemd með því að bjóða mér ekki (ásamt ýmsum, sem þar komu) til hádegisverðarins s.l. föstudag fyrir handritaá hugamennina o. fl.? Það mundi vera þér kunnugt, að ég hef um síðustu tvo áratugi verið meðal þeirra Íslendinga, sem mest hafa haft með handritamálið að gera, reyndar bæði utanlands (í sambandslaganefndinni og víðar) og innanlands, á Alþingi og í erindaflutningi og ritgerðum. Samt þóknast þér sú háttvísi, að þú gengur fram hjá mér í kynningarboði meðal þessara manna, og var slíkt ekki aðeins óþarft, heldur næsta óviðeigandi, hvernig sem skoðanir kunna ella að skiftast í dögumálum, enda hafa þegar margir hneykslast á þessu, ekki sízt fleiri menn af þeim, er þarna voru mættir.

Mér er að vísu gersamlega sama um, hvort ég sit boð eða veizlur eða ekki, ég þarf þeirra ekki með, en stundum segir almennt velsæmi til um það, hverir séu til kvaddir við viss tækifæri.

Með kveðju

Grund, Reykjavík 17. jan. 1951

Háttvort: utanríkisráðherra,

Jeg het sent innlagða grein um íslensku handritin í Höfn og meðfylgjandi bréf til ritstjóra Times í London. Sömuleitni til New York Times og Winnipeg Free Press með fálínuum línunum, sem fylgja þeim úr heati.

Handritsgreinin er nafnlaus, svo Danir líta upp, þessum Bretaveldi, U. S. A. og Canada, samtími, Verjw málstat okkar.

Jeg het ritat þetta í samráði rit Alexander Jóhannsson, háskólaeinktor.

Jeg tel vist að London Times taki grein mína þá drattast hinni á eptin.

Gaman væri at mega hitta góma áðru enjy fer til Rouen at rannsaka Hróðölf í Bæ og Cherch-Ull. Þannig stafar Domesday Book (1086) nefn forföður Churchill's.

Virtungrufyllt

Jón Stefánsson

THE ICELANDIC MSS. IN COPENHAGEN.

During the 17th century Sweden became one of the Great Powers of Europe. Swedish scholars began to make researches into the origins of the Swedes. As these were dealt with in Old Icelandic MSS. Sweden took into her employment several Icelanders. They translated the MSS. and they bought more of them in Iceland.

Denmark followed in the footsteps of Sweden. In 1660 Frederik III, King of Denmark, made himself an Absolute Monarch of his country in imitation of Louis XIV in France. In the summer of 1659, the year before, he asked a learned Iclander, Thormod Torfason, 23 years of age, to live in the Royal Palace and translate Icelandic MSS. into Danish for his Majesty to read. He was paid a salary as the King's Translator. Daily the King came to his room and sat there reading yesterday's translation. He found that the Icelandic MSS. were at variance with Saxo, the earliest Danish historian. The King sided with the Icelanders.

Frederik III dies in 1670, but his son Christian V continues to favour Torfaeus - under this name he won European fame - as his father did.

After marrying a rich Norwegian widow, Torfaeus resided in Copenhagen University was then a joint University for Danes and her fine country seat, Stangeland in Norway. When, in 1682, he was appointed Historiographer Royal for Norway the King allowed him to take with him to Norway all important Icelandic MSS. in the Royal Library at the University Library. He retained all these MSS., indispensable for his work, till his death in 1719,

i.e. for 37 years. By handing over all Icelandic MSS. to an Icelandic scholar for his lifetime, Denmark established a precedent for handing them over to the nation which owned them and wrote them. Torfaens, hereupon, wrote only in Latin for the learned world of Europe. A series of magnificent folio volumes, based entirely on MS. material, issued from his pen. The largest was a History of Norway down to 1387, in 4 folio volumes, splendidly illustrated. The History of Greenland, Vinland (i.e. the Icelandic discovery of the Coast of North America), of Orkney and Shetland, of the Faroe Islands followed. His works were translated into English, French and German. Many extracts from them found their way into learned books.

During the years 1702-1712 and Icelandic scholar, Arni Magnusson, collected every scrap of MSS. to be found in every part of Iceland. These MSS. were the heirlooms of families, beautifully written and illuminated, on vellum. When the owners refused to sell them, he borrowed them and never returned a single one. This was his lifework. He loved the MSS. above anything on earth. He wanted to rescue them and handle them. But he also loved his country. On his deathbed he signed a will, donating all his MSS. to the University Library in Copenhagen. He was almost in a coma and his hand was guided, but this was the way open to him to leave his MSS. to Iceland. For the Copenhagen University was then a joint University for Danes and Icelanders.

When the last link between Denmark and Iceland had gone, in 1944, the old Republic - which lasted from 930 to 1264, or 334 years - was re-established. Whereupon all joint property

was divided and our share returned to us. Our right to exist as an independent ^{nation} is, principally, based on these MSS. of our classic literature in the 13th and 14th centuries. They are our palladium, our safeguard. They alone give us the right to hold our head high among the nations of the world. In every homestead of Iceland they have been told and retold until they were known by heart by high and low. They are our life blood. They have kept us alive in evil times.

Great Englishmen have stressed their importance for England. English history in the 9th, 10th and 11th centuries cannot be written without them.

Theodore Roosevelt, President of the U.S.A., when receiving the Nobel Peace Prize at Oslo, declared that every English-speaking child should know the Icelandic Sagas by heart - to learn to be men!

At present they are housed in a damp cellar of the University Library in Copenhagen. In Reykjavik they will be worthily housed. Access to them by foreign students and scholars will be facilitated and even supported financially.

This is not an ex parte statement. I have merely given the facts.

We hope your valuable support will aid our efforts for the recovery of our MSS.

SENDIRÁÐ ÍSLANDS

Kaupmannahöfn, 3. marz 1953.

Kæri utannríkisráðgjafi,

Um leit og af þakka þitt bréf frá 4. febr., vit og
afþvöumar á því að kafa ekki smitandi þess.
En það var hvort þess, að i mörgu vor að
smiast, meðan gestirnir að heiman voru hér, enda
voru þeir á vit mikitt bréf, þegar þeir héldu
heimleiði.

Þú má kalla vist, að handritamálið komi ekki
því þú þing, sem mi situr. Af 100 framvörp-
um, sem þann kafa verið lögð, eru 70 um ekki
útrædd, - og i dag er talað um afþvöun stjórna-
innar, vegna díræða á landvannaráðgjafi, þing-
rot þegar i stund og varninga sem mögulega.
Annarhútt er samt næstleg skipting þess, að slíkt
mál sem handritamálið, þótt og vandasamt, þótt
ekki sé stórra mál, komi ekki fram mi. Ef þú
ekki þú á þú, að afþvöun þingríkis hafi verið
neitt unlega vit útræddum. En vitanlega
er selt, að varninga sé ekki alveg yfir votandi,
hversu sem vitvænt mál er selt.

Þú á og von á ólaf. Þáurumni þingur i hvöld,
og verður selt að nota vit namn. Ef þú i smíðum
þú þingarfæðis um handritamálið, sem og
mun leggja þú þing, þegar þú er útræddur.

Með bestu meðjum öllum til þessa hjóla.

Þínum einlegu

Þingur Nodal

11
utauvilið þessa

Forsætisráðuneytið

2/2 '53.

Handriti,
helstu rök.

ækari en flestar aðrar þjóðir af sýnilegum minjum
m engar gamlar hallir, engar ~~fagnar~~ ^{formar} fornar kirkjur
na alda. Í þess stað eigum vér fagrar bókmenntir,
bókmenntir, sem ekki aðeins eru sígildar frá almennu bókmenntalegu ~~gildi~~ ^{stílnáminni}
heldur ~~hefva~~ alveg einstætt gildi fyrir oss, og hygg ég að segja megji að fáar
eða engar þjóðir eigi bókmenntum sínum eins mikið að þakka og vér, þeim
er það að þakka, að vér höfum varðveitt þjóðerni vort frám á þennan dag,
og þeim er það að þakka, að vér höfum varðveitt tungu feðra vorra svo vel
að enn getur hvert íslenzkt skólabarn lesið fyrirhafnarlaust rit, er skráð voru
á 12 og 13. öld. Þessar bókmenntir eru varðveittar í hinum fornu íslenzku
skinnhandritum, og það ætti því að vera hverjum manni auðskilið, að vér
hljótum að líta á þau, sem þánar dýrmætustu þjóðlega helgidóma vora, helgi-
dóma, sem vér hljótum að líta svo á, að hvergi séu réttilegar geymdir en í
voru eigin landi og í vorum eigin höndum.

Ill örlög höguðu því svo, að þessir helgu dómar þjóðar vorrar fluttust
úr landi voru og eru nú flestir í dönskum sölum. Fyrir dönsku þjóðina hafa
handritin aðeins gildi sem safngripir, komnir að frá annari þjóð, því verður
ekki móti mælt, að það voru íslenzkir menn, sem skráðu handritin og skráðu
þau í sínu eigin landi, og því verður heldur ~~ekki~~ ^{eig} móti mælt, að það voru ís-
lenzkir menn, sem sömdu ritverk þau, er handritin hafa að geyma. Þessvegna
hljótum vér Íslendingar ávallt að líta svo á, að þau séu og verði jafnan eign
vor og engra annarra, hvar sem þau kunna að vera niður komin. Allt tal um
hin fornu rit vor sem "old nordisk", sem einkonar sameiginlgt afrek Norður-
landþjóðanna, er gersamlega óréttmætt. Þau eru íslenzk og ekkert annað en
íslenzk.

Handritin bárust til Danmerkur á þeim tímum, er íslenzka þjóðin var
einna bágstöddust og segja mátti, að hún berðist hvern dag fyrir lífi sínu tví-

Handritni,
helstu vili.

Íslendingar eru fátækari en flestar aðrar þjóðir af sýnilegum minjum um fortíð sína. Vér eigum engar gamlar hallir, engar ~~fagnar~~ ^{formau} fornar kirkjur eða söfn listaverka liðinna alda. Í þess stað eigum vér fagrar bókmenntir, bókmenntir, sem ekki aðeins eru sígildar frá almennu bókmenntalegu ^{vróðumiti} ~~gildi~~ heldur ~~hafa~~ ^{hafa} alveg einstætt gildi fyrir oss, og hygg ég að segja megi að fáar eða engar þjóðir eigi bókmenntum sínum eins mikið að þakka og vér, þeim er það að þakka, að vér höfum varðveitt þjóðerni vort frám á þennan dag, og þeim er það að þakka, að vér höfum varðveitt tungu feðra vorra svo vel að enn getur hvert íslenskt skólabarn lesið fyrirhafnarlaust rit, er skráð voru á 12 og 13. öld. Þessar bókmenntir eru varðveittar í hinum fornu íslensku skinnhandritum, og það ætti því að vera hverjum manni auðskilið, að vér hljótum að líta á þau, sem þú þar dýrmætustu þjóðlega helgidóma vora, helgidóma, sem vér hljótum að líta svo á, að hvergi séu réttilegar geymdir en í voru eigin landi og í vorum eigin höndum.

Ill örlög höguðu því svo, að þessir helgu dómar þjóðar vorrar fluttust úr landi voru og eru nú flestir í dönskum söfnum. Fyrir dönsku þjóðina hafa handritin aðeins gildi sem safngripir, komnir að frá annari þjóð, því verður ekki móti mælt, að það voru íslenskir menn, sem skráðu handritin og skráðu þau í sínu eigin landi, og því verður heldur ^{eig} ~~ekki~~ móti mælt, að það voru íslenskir menn, sem sömdu ritverk þau, er handritin hafa að geyma. Þessvegna hljótum vér Íslendingar ávallt að líta svo á, að þau séu og verði jafnan eign vor og engra annarra, hvar sem þau kunna að vera niður komin. Allt tal um hin fornu rit vor sem "old nordisk", sem einkonar sameiginlegt afrek Norðurlandþjóðanna, er gersamlega óréttmætt. Þau eru íslensk og ekkert annað en íslensk.

Handritin bárust til Danmerkur á þeim tímum, er íslenska þjóðin var einna bágstöddust og segja mátti, að hún berðist hvern dag fyrir lífi sínu tví-

sýnni baráttu. Saga þeirra tíma er dapurlegasti þátturinn í sögu þjóðar vorrar, og þótt vér eigi förum að rekja ástæðurnar, sem þessu ollu, þá getur eigi hjá því farið, að vér hljótum að líta á vist handritanna í hinum dönsku söfnum sem ævarandi minnismerki um mestu hörmungartíma, sem þjóðin hefur lifað.

Hinn mikilvirki safnari íslenzkra handrita, Árni Magnússon, varð að lokum að horfa á það, að meiri hluti safns hans varð eldinum að bráð, 1728. Enginn veit hve mikið af dýrmætum handritum þá hefur glatast, hve mikið vér þá mistum og flutningur þeirra til Kaupmannahafnar reyndist því langt frá því að vera einhlítur um varðveislu þeirra. Árni Magnússon ánafnaði Kaupmannahafnarháskóla safn sitt. Á Íslandi var þá engin menntastofnun til er vænta mátti að sœi um útgáfu hinna fornu rita og vísindalega könnun þeirra og ekki líkindi til að slíkri stofnun yrði komið þar á fót. Í Danmörku var heldur engin slík stofnun til nema háskólinn, og það má því segja, að Árni hafi eigi átt annars úrkosta en að fela háskólanum varðveislu safns síns. En enginn, sem þekki hug Árna til ættlands síns, getur verið í vafa um það að hann hefði gælið ættlandi sínu safn sitt, ef þess hefði verið nokkur kostur.

Heimt handritanna er oss Íslendingum ekki eintómt tilfinningamál. Hinar fornu bókmenntir vorar búa yfir óþrjótandi rannsóknarefnum. Mörg þeirra hafa verið tekin til meðferðar af vísindamönnum ýmsra þjóða. Hlutur Íslendinga í þeim rannsóknum er þó langsamlega mestur, eins og eðlilegt er. Þeir eiga að hafa betri skilyrði til slíkra rannsókna en aðrir. Til skamms tíma var Kaupmannahafnarháskóli sá háskóli, sem svo að segja allir Íslendingar er námu erlendis, sóttu til, og í Höfn voru þá búsettir fleiri eða færri Íslendingar, sem stund lögðu á íslensk fræði. Nú er þetta breytt, Háskóli Íslands er nú ómótmeðanlega orðinn miðstöð íslenzkra fræða og engin ástæða til að efast um að hann verði það í framtíðinni. Fyrir vísindin er það eflaust æskilegast, að handritin séu geymd þar sem þau eru mest notuð og könnuð. Því hefur verið haldið fram, að Reykjavík lægi illa við fyrir erlenda fræðimenn.

Sú röksemd skiptir litlu máli nú, er komist verður landa á milli á fáum klukkustundum og á hitt er þá einnig að ^{þetta} vita að það er mikill ávinningur fyrir hina erlendu fræðimenn, að vinna að rannsóknum sínum í landi þar sem þeir eiga þess kost að heyra hina fornu tungu fornritanna lifandi á vörum fólksins.

Vér Íslendingar berum það traust til dönsku þjóðarinnar að hún geti skilið aðstöðu vora í þessu máli og taki óskum vorum með sanngirni og vér erum þakklátir þeim mörgu góðu Dönum sem í ræðu og riti hafa stutt málstað vorn.

9. febr. kl. 4

Gæði virsir!

þakka línurnar frá þér. Vona
 & heilsa betri sem þrest.

Þú hefur sendir þínar vandaði
 greinargerð þó þú. Þú. Línurnar réttas.
 Þú mun & sjálfþögn ekki láta
 blá þess veitt eftir mér vand-
 andi handritamilit, nema í sam-
 ríði við Nórdal.

Þú vaddi þudalag forsetans í stjór-
 arfundu í morgun. Sagðist þess
 sömnu afstöðu og þín, ekki vilja
 hindra þudalag forsetans. - Hinsvegi
 gott & líta þess til og komi
 aftur frá Höfn - og og vinni eitthvað
 betur hvernig vinderisum blési hjá
 Baumtjarnum - og frá síningu þú
 Nórdal seji um opinberu heimsoke

Þoggeir mætti haust, ef þá erum lítill
líkur til samkomuleysis í handrita-
málinu. — Því ef þú ert ekki á 5
Þoggeir gæir minn kærleik með þeim
símin. Þessi ástæða áskýlltust rit-
henda þess, sem vit vorum. — Þú var
samfundis & koma frá forseta, íök
hann þessari málsmeðferð vel af
falldi hær skynsamlega eins og
mín væri í stöð. Viðarkandi: Dul
matti vera & þorðal líti á þessum
á þetta min, & minnema í sumum.

Þú ert nokkur tölur af rit þess um
möguleika á því & fjölda um
2. menur í samannmálaupplýsingum
Þú vil þess minna á þetta. — Því
vís þú & Eysteinn og Hermann
tali um þetta rit þess meðan og
væð þessu. Þú tel þetta rétt og
skynsamlegt og vonast til þess
sjáin þess þess & þess á þetta.
Þess mundi eyða í þessu í þessu
þess samannmála í ökkur þessu.
með þessu kærleik og öskum
Þessu þessu þessu

Reykjavik, 28. februar 1954

Herr undervisningsminister Julius Bomholt,
København.

Höjt ärede ven.

Jeg skriver først og fremmest til at takke dig for al den venlighed og gæstfrihed, som du viste mig og min kone under vort ophold i København.

Dagen efter min hjemkomst gjorde jeg rede for håndsskriftsagen på et regeringsmøde. Jeg prøvede at gøre det så objektivt som muligt, men reaktionen hos mine kollegaer var akkurat den samme, som jeg havde troet. Man ønskede dog at tænke nærmere over sagen, og nu har vi fået en redegørelse fra minister Nordal, som krever nærmere ontanke. Minister Nordal fortalte blandt andet, at du havde rådført dig med partiformændene, og at man kan vente at noget kommer meget snart frem i de danske blade. Man mener heroppe, at når sagen er kommet paa det stadium, bør man rådføre sig med de islandske partier og enkelte betroede videnskabsmænd ogsaa. Jeg håber, at du ikke vil have noget imod det og naturligvis vil man behandle sagen her i al fortrolighed.

Jeg gentager min tak og beder dig at fremføre mine bedste hilsener til din frue og statsministeren.

Reykjavík, 28. februar 1954

Herr undervisningsminister Julius Bomholt,
København.

Höjt ærede ven.

Jeg skriver først og fremmest til at takke dig for al den venlighed og gæstfrihed, som du viste mig og min kone under vort ophold i København.

Dagen efter min hjemkomst gjorde jeg rede for håndsskriftsagen på et regeringsmøde. Jeg prøvede at gøre det så objektivt som muligt, men reaktionen hos mine kolleger var akkurat den samme, som jeg havde troet. Man ønskede dog at tænke nærmere over sagen, og nu har vi fået en medgørelse fra minister Nordal, som krever nærmere omtanke. Minister Nordal fortalte blandt andet, at du havde rådført dig med partiformændene, og at man kan vente at noget kommer meget snart frem i de danske blade. Man mener heroppe, at når sagen er kommet paa det stadium, bør man ^{rådføre sig med} de islandske partier og enkelte betroede videnskabsmænd ogsaa. Jeg håber, at du ikke vil have noget imod det og naturligvis vil man behandle sagen her i al fortrolighed.

Jeg gentager min tak og beder dig at
fremføre mine bedste hilsener til din frue og
statsministeren.

Reykjavík, 28. febrúar 1954

Góði vinur.

Ég vil fyrst og fremst þakka þér og þinni ágætu konu afbragðs móttökur í Kaupmannahöfn. Okkur hjónum var þar veittur allur sá beini, er fremst mátti verða af hálfu þinni og sendiráðsins og biðjum við þig einnig að færa starfsfólki þar, svo og syni þínum, beztu þakkir okkar.

Þá þakka eg þér fyrir bréf þitt frá 22. febrúar, sem eg hefi lesið með athygli og látið þeim í té, er þú nefndir. Um handritamálið er það að segja, að strax eftir heimkomu mína gerði eg grein fyrir því á ráðherrafundi. Undirtektir manna voru mjög á þá leið, sem ég hefði búizt við, og taldi enginn, að þessar tillögur Bomholts gætu orðið grundvöllur að lausn málsins. Eg reyndi auðvitað að leggja málið hlutlaust fyrir og sýna fram á vankanta þess, að tilboðinu væri synjað, þó að ég vitanlega gerði grein fyrir skoðunum þeim, er eg lét í ljósi í Kaupmannahöfn. Allir voru menn sammála um, að ákvörðun kynni að verða svo afdrifariík, að ekki bæri að taka hana í fljótræði. Þess vegna óskuðu menn eftir nokkrum tíma til umhugsunar. Málið hefði þess vegna ekki verið rætt aftur, þegar ég fékk í hendur bréf þitt, dagsett 22. febrúar, en það var síðari hluta fimmtudags. Á föstudagsmorgun las eg bréfið á stjórnarfundum og

Óskuðu menn þá eftir á fé afrit af því og tillögum Bomholts til athugunar yfir helgina. Nú er mánudagur og var málið lítillega rætt á stjórnarfundum klukkan 11 í morgun, þar kom fram, að menn vilja ráðfæra sig við fleiri og er það einkum vegna þess, að Bomholt hefur borið málið undir flokksformennina dönsku. Stjórnin telur nú nauðsynlegt að bera málið undir þingsflokkaana, vitanlega sem trúnaðarmál. En þukur gegn þingsflokkinum eftir að hætta er á, að dönsk blöð segi frá málinu, er útilokað.

Svo sýnist sem sú ákvörðun Bomholts að bera þetta undir flokksformennina á meðan hann veit ekki annað um skoðanir Íslendinga en látið var uppi í samtölum okkar við hann, bendi til þess, að hann í bili hugsi meira um að skapa sér sem bezta vígstöðu en að leysa málið. Vil eg ekki leyna því, að mér þykir miður, að Bomholt skuli hafa haft þessa aðferð, og verð eg þó að játa, að vitanlega getum við ekki sagt honum fyrir um, hvern hátt hann vill hafa á. Eg mun láta þig vita jafnskjótt sem ég verð einhverju nær um endanlegan vilja manna og tel þó sáralitlar, eða sannast sagt engar líkur til, að mönnum lítist á tillögur Bomholts. Sjálfur mun eg nú skrifa Bomholt örfáar línur til að þakka honum góðar móttökur og segja honum, að málið sé í athugun, og sendi ég þér afrit af því. Jafnframt geri eg ráð fyrir að senda þér nú í dag símskeyti til að fá heimild til að bera málið undir þingsflokka.

Til Gunnars Björnssonar bið eg þig að skila að eg hafi átt viðræður við Magnús V. Magnússon um mál hans strax eftir heimkomu mína og hafi okkur báðum sýnt hið sama. Að hið eina skynsamlega væri að bíða átekta og sjé, hvað utanríkisráðuneytið danska gerði, því að ef við þvinguðum fram ákvörðun, sem Dönum væri óljúf, mundu þeir jafnskjótt geta náð sér niðri á Gunnari og okkur með öðrum hætti. Þetta bið eg þig að segja Gunnari, jafnframt því, sem eg sendi honum og frú hans bestu kveðjur konur minnar og mínar og þakkir fyrir fyrirgreiðslu og vinsemd.

Að lokum bið eg þig að flytja fjölskyldu þinni bestu kveðjur og óskir um allt gott.

De islandske håndskrifter, som findes i offentlige danske samlinger, er for den overvejende dels vedkommende enten indgået som gaver til eller købt af kong Frederik III, som var Danmarks og Islands konge, eller de er indsamlet af eller skænket til eller købt af Arne Magnusson, der har testamenteret dem til Københavns Universitet, som var den institution der på det pågældende tidspunkt ville være i stand til på passende måde at opbevare og udnytte håndskrifterne.

Selvom håndskrifterne således på fuldt ud legitim måde er kommet i Danmarks eje, kan man ikke se bort fra, at dette er sket på et tidspunkt, da Island var i statsfællesskab med Danmark, og at dette forhold har været medvirkende til, at så væsentlig en part af den islandske håndskriftskat nu befinder sig i Danmark. Efter almindelig international praksis ville dette dog ikke kunne involvere en afgivelse af disse håndskrifter til Island. Da Island imidlertid iøvrigt så godt som ingen historiske fortidsminder ejer, er den stærke islandske bevidsthed om Islands andel i håndskrifterne som udtryk for landets litterære storhedstid forståelig. Lige så lidt som man kan benægte, at håndskrifterne i kraft af den historiske udvikling er dansk ejendom, lige så lidt kan man afvise den tanke, at de i kraft af deres historiske og kulturelle værdi har et tilhørsforhold til Island. Den naturlige imødekommenhed overfor de islandske ønsker ville derfor kunne finde udtryk i en ordning, der gør håndskrifterne til de to landes fælles ejendom.

Såfremt et sådant forslag kan finde tilslutning kunne man tænke sig en ordning efter følgende hovedlinier:

Punkt 1. De i Danmark beroende, af Islændere forfattede håndskrifter (såvel originaler som de af Islændere foretagne afskrifter) bliver fremtidig den danske og den islandske stats fælles ejendom og bestyres af en af begge landes regeringer nedsat kommission.

Punkt 2. Håndskrifterne indenfor den fælles samling placeres dels i Reykjavik, dels i København, og ved fordelingen af dem til disse to depoter anlægges først og fremmest indholdsmæssige og forskningsmæssige synspunkter, således at de håndskrifter, der efter deres indhold alene eller i overvejende grad vedrører Island og islandske forhold, placeres i Reykjavik,

medens håndskrifter, der indholdsmæssigt er af fælles-nordisk karakter eller alene vedrører de andre nordiske lande, i det hele og store vedbliver at være placeret i København.

Punkt 3. Til hver af de to parallelle samlinger knyttes et forskningsinstitut, hvis opgave er at være hjemsted for den videnskabelige bearbejdelse af håndskrifterne, dels i form af udgaver med kommentarer, dels gennem afhandlinger om det i håndskrifterne indeholdte stof. Desuden står institutterne til rådighed for de universitetslærere, som ønsker at benytte dem til laboratorieøvelser og andre undervisningsmæssige formål. Hvert af landene sørger for, at dets institut installeres i en bygning, der ikke blot kan danne en tilfredsstillende ramme om håndskrifterne, men som også rummer studielokaler af passende omfang og er udstyret med det fornødne videnskabelige apparat.

Punkt 4. Hvert af forskningsinstitutterne ledes af en videnskabsmand, der er udpeget efter indstilling af henholdsvis Reykjaviks og Københavns universiteter. Til hvert af institutterne knyttes dels en stilling for en videnskabsmand fra det andet land og dels stipendiater, der lønnes af hver sin stat, og hvis opgave det er at udnytte samlingernes indhold videnskabeligt. Til begge institutters stipendiatstillinger har såvel islandske som danske videnskabsmænd adgang.

Punkt 5. Fra hver af samlingerne finder udlån sted efter de almindeligt gældende regler, idet hver enkelt samlings ledelse indenfor disse regler fastsætter omfanget og varigheden af udlånene. Den danske stat bekoster fremstillet fotokopier til samlingen i Reykjavik af alle de i København forblivende originalhåndskrifter, for så vidt sådanne fotokopier eller facsimile-udgaver ikke allerede foreligger. På tilsvarende måde bekoster den islandske stat fotokopier af de i Reykjavik placerede originalhåndskrifter, som den københavnske samling måtte ønske at erholde.

Punkt 6. Institutterne sorterer under landenes respektive statsministerier. Den fælles kommission deles i to fraktioner, en islandsk og en dansk, der har samme antal medlemmer. Den nationale fraktion består - foruden af instituttets leder - af en repræsentant for det pågældende lands universitet, en repræsentant for dets undervisningsministerium, formanden for landets lovgivende forsamling samt landets statsminister, denne sidste som formand. Det enkelte institut og dets håndskriftsamling henhører i økonomisk og administrativ henseende under den

nationale fraktions myndighed. Den samlede kommission, hvis formål er at formidle samarbejdet mellem de to samlinger og institutter og at tage stilling til videnskabelige fællesopgaver, træder sammen med passende mellemrum efter forhandling mellem de to statsministre, og møderne afholdes skiftevis i Reykjavik og København. Eventuelle uoverensstemmelser mellem fraktionerne afgøres af den danske statsminister efter forhandling med de to landes undervisningsministre.

Punkt 7. Til bestridelse af udgifterne ved forskningsarbejdet - lønning af professorer og stipendiater, udgivelse af manuskripter o.s.v. - opretter hvert land en fond, hvis kapital for Danmarks vedkommende udgør x millioner kr. og for Islands vedkommende et dertil svarende beløb.

Punkt 8. Såfremt enighed opnås, ratificeres overenskomsten samtidigt af Folketinget og Altinget.

Som nærmere begrundelse for den her skitserede ordning kan følgende anføres:

Danmark og Island har på de norrøne studiers område forskningsmæssigt været de førende i verden, og det vil være rimeligt at tilstræbe et samarbejde, der giver den fortsatte forskning de rigest mulige betingelser. Et tættere samarbejde vil være til gavn for begge nationers forskere.

Det århundrelange fællesskab mellem Danmark og Island gør det naturligt at tilstræbe en form som den foreslåede. Meget i denne fortid er genstand for kritisk vurdering; men et statsligt kulturelt samarbejde af denne karakter er egnet til at bygge bro mellem de positive værdier i den store fortidsarv og fremtiden.

Det er desuden i god overensstemmelse med de nordiske bestræbelser, ikke mindst på kulturelt område, at søge frem til løsninger, der skaber samarbejdsbetingelser og så vidt muligt undgår strid om mit og dit.

Ved forenede økonomiske og forskningsmæssige anstrengelser har Danmark-Island større mulighed for at gøre fortidens værker tilgængelige for den internationale videnskab og overalt i verden at kalde på medarbejde og forståelse.

Skulle der være tilslutning til at fremme den foran skitserede fællesordning, afsluttes der en overenskomst mellem Danmark og Island. Herefter nedsættes der et udvalg, som skal stille

forslag om den konkrete placering af håndskrifterne, og som består af to sagkyndige fra hvert land, udpeget af disses regeringer, under forsæde af en af de to landes undervisningsministerier udpeget videnskabsmand. Udvalgets indstilling afgives til den danske undervisningsminister, som videregiver den til de to landes statsministre, hvorefter den endelige ordning fastlægges. Kan der ikke mellem de sagkyndige tilvejebringes enighed, træffes afgørelsen af den danske statsminister efter samråd med den islandske statsminister.

Som arbejdsgrundlag for udvalget foreslås vedlagte udkast.

Udkast til arbejdsgrundlag for et dansk-islandsk kommissionsarbejde.

1. De håndskrifter, som efter deres indhold alene eller i overvejende grad vedrører Island og islandske forhold, placeres i Reykjavik, medens håndskrifter, som indholdsmæssigt er af fælles-nordisk karakter eller alene vedrører de andre nordiske lande, i det hele og store vedbliver at være placeret i København.

2. I samlingen i Reykjavik placeres efter disse retningslinier

- a) håndskrifter vedrørende Islands historie, topografi, lovgivning, retsvæsen, administrative og kirkelige forhold,
- b) slægtssagaer (Islandingesagaer),
- c) islandske bispesagaer,
- d) islandske genealogier,
- e) håndskrifter af religiøst indhold, for så vidt de udelukkende eller overvejende omfatter tekster af rent islandsk sprogpræg
- f) islandsk litteratur af matematisk, naturvidenskabelig og lægevidenskabelig karakter,
- g) oversættelser og bearbejdelser til islandsk af græsk-romersk litteratur samt kommentarer hertil,
- h) islandske skrifter om græsk-romersk og jødisk historie, om verdenshistorie og om enkelte lande udenfor Norden,

3. Med hensyn til blandingshåndskrifter følges den regel, at håndskrifter, hvori teksten overvejende er af samme karakter som de enkelthåndskrifter, der placeres i Reykjavik, afgives til samlingen der, medens de, hvis tekster overvejende er af samme karakter som de i København forblivende håndskrifter, placeres der. Efter tilsvarende princip kan fragmentsamlinger deles.

4. Udenfor den af overenskomsten omfattede ordning falder de danske, norske og islandske diplomer og håndskrifter af arkivalisk karakter.

De islandske diplomer og arkivalske håndskrifter afgives efter overenskomstens ratificering til Island som dets ejendom

BENT A. KOCH

Den 2. marts 1958.

Kære hr. Bjarni Benediktsson, Man-
ge tak for Deres venlige brev af 19. 2.,
som det har glædet mig at mod-
tage. Jeg kan præcis oplyse Dem om, at
statsminister H.C. Hansen har an-
modet om 17 eksemplarer af vort for-
slag til brug i et ministermøde, hvor
sagen vil i meget høj fremskridt vil

blive behandlet efter at den har været
forberedt af Statsministeren og in-
derseingsministeren Jørgen Jørgensen.
Dege er ivrige for at finde frem til en
positiv løsning og indstillet på at bruge
forlaget som udgangspunkt.

Lad os håbe, det lykkes!

Mødtag mine venlige hilsener,

Dine hengivne

Per Saknild

Strengt fortroligt.

DE ISLANDSKE HÅNSKRIFTER.

Ud fra ønsket om at skabe en løsning af striden om de islandske håndskrifter, der tilfredsstiller berettigede ønsker fra såvel dansk som islandsk side, skal vi tillade os at foreslå, at

a) islandske håndskrifter i offentlige danske samlinger som gave udleveres til Island

og at

b) fundatsen for Den arnamagnæanske samling ved kgl. anordning ændres således, at

1. Island får den overvejende indflydelse på stiftelsens styrelse,
2. Styrelsen får ret til at anbringe håndskrifterne, hvor den må formode, at betingelsen for fundatsens ord om deres bevaring og udnyttelse bedst er til stede.
3. Fremtidige ændringer i fundatsen henlægges til Altinget.
4. Der sikres alle med berettigede interesser deri mulighed for at indbringe spørgsmålet om fundatsens overholdelse for domstolene, samt at
5. afgørelse om fundatsens overholdelse henlægges til islandske domstole.

Samtidig hermed opfordrer vi den danske regering til at træffe aftale med den islandske regering om, at denne tilkendegiver over for stiftelsens nye styre, at

1. alle manuskripter, som er skrevet af, for og i Island, vedrørende islandsk litteratur, flyttes til Island tilligemed manuskripter, som er tilflydt samlingen vedr. islandsk litteratur og behandler det juridiske og historiske stof, jordebøger, dokumenter fra gamle islandske gårde o.s.v.
2. Den del af Den arnamagnæanske Samling, der benyttes under udarbejdelsen af den store islandsk-danske ordbog bør forblive i Danmark, indtil arbejdet er tilendebragt, dog højst 20 år, samt at

3. de i samlingen værende regeringspapirer, der vedrører statsfællesskabet og dets funktion, forbliver i Danmark.

Forslaget om udlevering af håndskrifter fra danske samlinger (Membranerne i Det kgl. Bibliotek) hviler på den opfattelse, at disse håndskrifter er kommet i dansk eje, da Island udgjorde en del af det danske rige, og at de efter unionsopløsningen naturligt har deres plads i Island.

Til støtte for forslaget om en ændring af fundatsen for Den arnamagnæanske Samling, således at en flytning af håndskrifterne til Island bliver mulig, ønsker vi ved siden af Islands for os at se uomtvistelige moralske ret at pege på flg., fremhævet af bl.a. professor, dr.jur. et phil. Alf Ross (i ugeskrift for retsvæsen, 11.5.d.å.):

1. Formålet med legatets oprettelse har været dels at bevare håndskrifterne for efterverdenen, dels at de skulle opbevares under sådanne forhold, at de kunne tjene den videnskabelige forskning og efterhånden befordres i trykken.
For islændingen Arni Magnusson var Københavns universitet kun et naturligt middel hertil,
2. Københavns universitet har ingen egentlig ejendomsret til samlingen, men kun en beføjelse til at administrere den i overensstemmelse med legatets og fundatsens formål.

Da det er vor opfattelse, at studiet og udnyttelsen af skrifterne i dag bedst sker fyldest i Island, ikke mindst af de store, halvt uudforskede dele af samlingen, finder vi det naturligt, at stiftelsen betragtes som en selvejende institution med mulighed for at flytte samlingen.

En flytning af håndskrifterne på denne basis understreger, at ingen af landene "ejer" håndskrifterne, mens der på den anden side sikres alle med berettigede interesser deri mulighed for at indbringe spørgsmålet om fundatsens overholdelse for domstolene.

Da det videre er vor opfattelse, at en positiv løsning af den årgamle strid om håndskrifterne vil have betydning ikke blot for forholdet mellem Danmark og Island, men også for det nordiske samarbejde, ligesom den vil kunne være et eksempel på, hvorledes to folk ved gensidig forståelse kan løse et ømtåleligt, nationalt problem, skal vi indtrængende henstille, at spørgsmålet om de islandske håndskrifter nu tages op til endelig løsning.

Kildebakkon, Ry, Danmark.

21.1.1958.

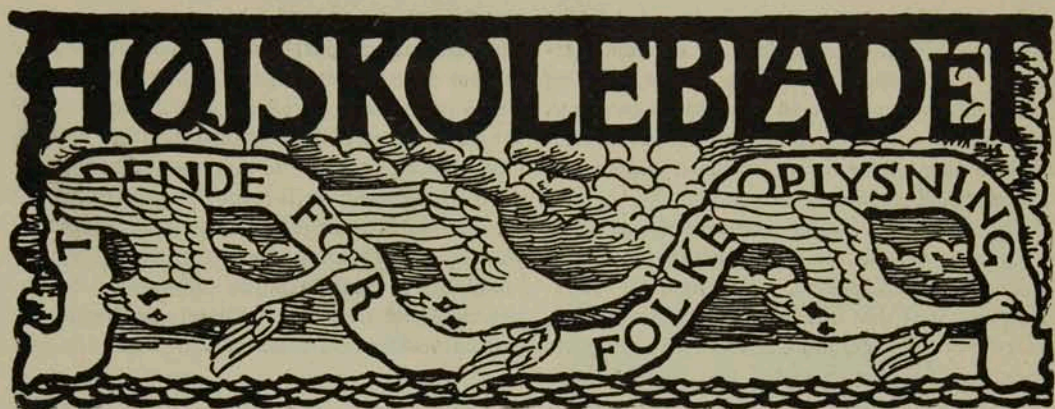
Kæri Sigurður Nordal!

Þakka kærlega fyrir tilskrifid. Eins og þér sjáid hef ég svarað W-N. Ég óttast á engann hátt þekkingu hans í sögu Íslands eða handritanna, og ég mun upp úr þessu sækja hann heima, hvar sem ég næ til hans (Berlingske Tidende lokar öll svör áti).

Ég var í þann veiginn að skrifa til yðar þegar bréfið kom frá yður. Þannig er mál með vexti, að margir ganga í skrokk á mér, að ég láti hann sanna dylgjur sínar fyrir dómstólumun. Tilgangur W-N's með skrifum sínum var auðvitað sá, að reyna að hnökka því trausti sem ég á meðal lýðskólamanna og gefa þeim í skyn, að ég veifði fólku flaggi, hvað viðvíkur þekkingu á sögu Íslands og handritanna. En mér er illa við að fara áðunefnda leið, einkum vegna þess, að þér óhjákvæmanlega yrðuð dreiginn inn í málið. En mér er fíttvítt líka sárt að sjá vantraust í engum vina minna, og mér hefur því dottið umur leið í hug. Ég skil vel, að þér viljið ekki fara að kftast við W-N, en ég hugsáði mér, að þér í samtali við "Morgunblaðið" eða eittkvært annað íslenskt blað, kannað snáveigis inn á bók mína og grein hans, og létuð þar orð falla, sem ég gæti notað til að reka lýgina í hann í þeim ritdeillum sem nú eru í uppsiglingu. Þér gætuð svá við sama takifari kannaki sagt honum, að hann af sinni einstöku náð þyrfti ekkert að fyrirgefa yður.

Þá er W-N altaf að ala á því, að einginn íslenskur vísindamaður hafi skrifað um bókina - og þessvegna sé hún að dómi Íslendinga afar lítilfjörlog. Mér finnst að hákóli Íslands ætti að geta veitt mér það nikið líð, að einhver prófessoranna heima skrifaðu ritdóm um hana í Skirni. Úr því tveir norskir prófessorar hafa getað skrifað um hana ættu íslenskir fræðimenn að geta verið þektir fyrir það líka og þá væri hægt að reka þessar dylgjur í hann eins og margt annað. Kannaki þekkið þér einhvern sem vildi taka þetta að sér? En fyrst og fremst bið ég yður að atinga þetta með blaðasamtalið, og senda þér blaðið eins fljótt og hægt er. Ég ætla mér ekki að gefa W-N eftir eina tommu, og beiti hann fólku meðulum, beiti ég tórum ennþá harðari gegn honum.

Með kærri kveðju,
yðar einlagur

Nr. 5

Fredag den 31. januar

1958

Af indholdet:

**Ungdom, forældre
og biografer.**

Af Axel Riishøj.

Opløste retsbegreber.

Af minister,
dr. Viggo Starcke.

Naboer.

Af P. J. Gad, Ravsted.

Sønderjydske årbøger.

Af Fr. Schrøder.

Anders Sandøe Ørsted.

Af F. Skrubbeltrang.

**Indisk og dansk folke-
oplysning.**

Af forstander Johs. Novrup,
Magleås.

Astrid Bjerg Emborg: Reden.

Indsigelse mod en anmeldelse af fhv. skolebestyrerinde Johanne Hjortdal.

**Ugens gang — dagens
spørgsmål.**

★

I tillægget bl. a.: Bekendtgørelse fra undervisningsministeriet om statstilskud til uddannelseskursus for lærere ved ungdomsundervisning.

Ungdom, forældre og biografer.

Med udgangspunkt i nogle betragtninger af lærer Asger Baunbak-Jensen i Højskolebladet fra oktober sidste år fremsætter stiftskasserer Axel Riishøj tanker om ungdommens vanskeligheder, især om nødvendigheden af vejledning fra de voksnes side over for de ganske unge. Baunbak-Jensen angreb især 1. sensationsdyrkelsen i en stor del af pressen og 2. en række films.

I en artikel («Ungdom og ansvar i en Mykletid») i Højskolebladets nr. 39/1957 har Asger Baunbak-Jensen rettet et kraftigt angreb på to af vor tids stormagter, *pressen* og *filmen*, og han har derved rørt ved et ømt punkt i vor moderne bykultur. Thi vi kan alle se, at både redaktører og filmsproducenter i vore dage har et stort ansvar, som de ikke altid forstår at leve op til. Men det forekommer mig dog, at Baunbak-Jensens artikel i det store og hele er for negativ. Og jeg vil derfor, — trods den lange tid, der er gået siden hans artikel —, forsøge en imødegæelse. Selv om den egentlige »Mykletid« nu er ovre, bevarer selve de berørte problemer jo deres aktualitet.

Pressens sensationsjageri er en farlig stimulans, der forringer folks evne til at fordybe sig i det læste; og efterhånden som storhykulturen ad den moderne tekniks mange kanaler præger hele landet, angår det os allesammen. Heri kan vi vist alle være enige. Men jeg vil dog i denne forbindelse pege på een ting, der taler til pressens undskyldning, nemlig dette, at det i vore dage er overmåde svært at holde gode aviser i gang. Udgifterne er store og konkurrencen hård. Trods folketallets og levestandardens voldsomme vækst er der i dag

færre dagblade i Danmark end omkring århundredskiftet. »Bladdøden« er en kendsgerning, og nyhedsformidlingen samles mere og mere på nogle ganske få store bladkoncerner. Under denne hårde konkurrences tryk er fristelsen til at lefle for folks sensationshunger uhyre nærliggende og forståelig.

Og dog vil vi nødig undvære denne konkurrence, thi det er den, der sikrer os en nogenlunde fri presse, uafhængig af statsmagten. Skal der tales om at »nagle pressen fast til et ansvar«, må det altså blive *leserne selv*, der skal nagle pressen fast, og alle abonnenter og bladkøbere har som følge heraf deres medansvar for udviklingen. Lad os derfor støtte den gode og sobre nyhedsformidling ved at slutte op om de blade, der giver os en sådan. Det er ikke nok at skælde ud og kalde Rådhuspladsen for et »mudderhul«; men læserne må selv give deres besyv med og gennem støttekredse, lokalkomiteer og læserbreve fastholde en levende kontakt med deres avis. Mere er der faktisk ikke at sige om den ting.

Det egentlige hovedemne i Baunbak-Jensens artikel er imidlertid spørgsmålet om *filmen*, og dette problem vil jeg nu gå over til. Her ligger forholdet noget lignende som for pressens vedkommende, idet publikum også her har et medansvar. Men dette medansvar er for filmens vedkommende af ganske særlig art, for så vidt som det i overvejende grad er et *ungdommeligt* publikum, det drejer sig om. Spørgsmålet om de ældres — især forældrenes — medansvar trænger sig derfor på.

Der er ingen tvivl om, at mange unge ser alt for mange films, og navnlig ser de en masse films, som de slet ikke forstår eller måske direkte misforstår. Dette kan man meget let konstatere, når man i biografen hører det ungdommelige publikum grine på de mest tragiske steder i en forestilling. Ofte må man have en smule medfølelse med de kunstnere, der på filmslærredet yder deres bedste i rollerne, men hvis præstationer i så ringe grad påskønnes. Hvad er der nu at gøre ved det?

Der er først og fremmest det at gøre, at de unge må have vejledning. Der er intet mærkeligt i, at »de sensationshungrende og puber-

tetsbesværede 16—17-årige« (som Baunbak-Jensen kalder dem) morer sig på de forkerte steder i de alvorlige films, når ingen voksne nogensinde vejleder dem med hensyn til de stykker, de ser, eller nogensinde drøfter handlingerne og personerne med dem. At forstå en god film kræver vejledning, — ganske som at forstå god litteratur —, og at gennemskue en dårlig film kræver også vejledning. Resultatet af, at dette arbejde forsømmes, bliver, at vi får de films, vi fortjener. Og ingen nok så ansvarsbevidst films-censur kan råde bod herpå.

Baunbak-Jensen nævner i sin artikel 4 films, som han alle regner for skadelige, nemlig »Natlogi betalt«, »Bundfald«, »Farlig ungdom« og »Ung leg«. Ingen af disse films er helt nye, men dog utvivlsomt typiske for en tendens, som stadig gør sig gældende, og som måske også vil fortsætte i den nærmeste fremtids filmsproduktion. En tendens til at fordybe sig i samfundets sociale skyggesider. Er disse films skadelige? Jeg mener det ikke. De er ganske vist af meget forskellig kunstnerisk værdi. »Bundfald« er f. eks. et stort kunstværk, »Ung leg« derimod slet ikke noget kunstværk. Men de indeholder alle virkelighedsskildringer fra nutidens Danmark og behandler problemer, der angår os alle.

For at forstå sådanne films må man imidlertid have modenhed, og den har de helt unge naturligvis ikke. Den må de voksne give dem. *De voksne må altså se disse films sammen med de unge og drøfte dem med de unge.* De voksne kan selv lære meget derved, både af selve filmene og af drøftelsen.

Når Baunbak-Jensen forarges over disse films og spørger: »Hvad skal vi med dem?«, vil jeg altså sige: Vi skal se dem sammen med vore børn og drøfte dem med dem bagefter. Det giver en glimrende anledning til at give de unge indsigt i samfundsproblemer, som de alligevel skal have noget at vide om, og kunsten er en bedre vejleder i virkelighedsforståelse end nogen anden form for oplysning. Giver vi derimod ikke de unge den fornødne vejledning, er det tåbeligt at lade dem se disse films. Thi i så fald vil de næsten uvægerlig misforstå dem.

En ung pige her på Ribe-egnen var for no-

gen tid siden inde at se filmen »Bundfald«, og bagefter viste det sig, at hun overhovedet ikke havde forstået filmens pointe, nemlig pengeafpressernes misbrug af de homoseksuelle. Hun anede end ikke, at der var noget, der hed homoseksualitet! Man tør nok sige, at pengene til denne biografbillet var givet dårligt ud! Men tilfældet er ingenlunde enestående, end ikke blandt fuldt voksne og normalt begavede mennesker. Under sådanne forhold må en problemfilm af denne art blive aldeles misforstået, således at det uvidende publikum morer sig på de forkerte steder og overhovedet ikke opfatter det tragiske, ja endog opfatter filmen som en brutal underholdning med legalisering af letsindighed og vold. At dette er tåbeligt, kan enhver se.

Ligesom jeg før fremhævede det for pressens vedkommende, således vil jeg også hævde det for filmens vedkommende: En højnelse af smagen kræver publikums medvirken, og filmsforståelse er et stykke arbejde, som kræver vejledning. Ansvarret skal ikke ensidigt lægges på filmsproducenterne, selv om disse selvfølgelig også skal nagles til deres ansvar. Og ofte fortjener filmsselskaberne endog tak, nemlig når de leverer virkelig gode films. Den prisbelønnede »Ingen tid til kærtegn« er et sådant mesterværk, der fortjener særlig at fremhæves. Det er en »familie-film« i ordets bedste betydning, velegnet til at drøftes med halv voksne børn ved aftenkaffen.

Den moderne teknik er over os, og den er kommet for at blive. Det må vi affinde os med; og i stedet for at drømme om gamle dage må vi søge at få det bedste ud af det nye. Det bliver i vor tid sværere og sværere at samle de unge til oplæsningsaftener. Så lad os da i stedet gå med dem i biografen. Det er dog også en slags oplevelses-fællesskab.

Det er imidlertid sørgeligt, så tit de ældre forsømmer at give de unge vejledning. Ofte savner de ligefrem de fornødne kundskaber. I gamle dage, da livet formede sig mere enkelt og mere ensartet fra slægt til slægt, var det meget lettere. Men i dag er det svært. Thi vi lever i en kultur, der er på vandring.

Problemet hænger også sammen med hele det litterære problem, der var så stærkt frem-

me under Mykle-sagen, — spørgsmålet om den moderne litteraturens såkaldte »nedbrydende« tendenser. Grundtvigianismen har på dette område stort set forholdt sig passivt, bortset fra en enkelt diskussion i »Dansk Udsyn«. Jeg vil mene, at problemet fortjener en indgående behandling, også her i Højskolebladet, og vil i et par følgende artikler komme nærmere ind herpå.

Axel Riishøj.

Opløste retsbegreber.

Det er rigtigt, som højskolelærer Holger Kjær siger, at spørgsmålet om de islandske håndskrifter »i sidste instans er et etisk anliggende«. Kun kedeligt, at han og mange af hans meningsfæller forveksler etik og private stemninger.

Det er rigtigt, at en forfatter må have ret til det åndsværk, han har frembragt, men det er urigtigt deraf at drage den slutning, at staten Island har ret til de håndskrifter, der er skrevet af private islandere, som har solgt eller foræret dem væk. Man siger, at Island har en utvivlsom moralsk ret til de håndskrifter, der er skrevet af islandere på Island, hvilket er noget nonsens. For det første har de aldrig tilhørt den islandske stat eller det islandske folk, men kun private enkeltpersoner. For det andet er ingen af håndskrifterne forfatterens original, men kun afskrifter eller kopiers kopier. For det tredje er de handlinger og bedrifter, der beskrives, ikke uden videre islandske særeje. Hvad mener man om de norske kongesagaer eller jomsvikingsesaga, Skjoldungesaga og Hrolf Krakes saga, hvor de sidste omhandler begivenheder, der foregik i Danmark på et tidspunkt, hvor der ikke var et eneste menneske på Island? Selv i det berømteste håndskrift: *Den ældre Edda* — er der ikke en eneste islandsk person, ikke engang en norsk, — heltene er danske, franske, burgundiske osv.

Det islandske folk har ret til den åndelige del af den litterære indsats — men selve håndskrifterne? — til dem har Island hverken juridisk eller moralsk ejendomsret. Vil man virkelig for alvor bilde folk ind, at man kan afskrive andres håndskrifter, sælge afskrif-

To unge Sydslesvigere om Grænsekampen.

En Medarbejder ved »Vestkysten« har haft en Samtale med to unge Sydslesvigere. Her et talende Uddrag deraf efter en Gengivelse i »Grænsevagten« for Januar Maaned. Samtalen førtes mellem den 30aarige Student *Johann Runge*, der stammer fra et tysk Hjem, og som nu er Redaktør af »Front og Brø», og den 20aarige Kunstmaler *Holger Hattesen*, hvis Hjem er udpræget dansk.

Paa Spørgsmaalet om *Danskhedens Opgave* svarer *Runge*: Vi skal gaa ud fra, at dansk og tysk Kultur er ligeberettiget i vor Landsdel. .... *Danskhedens Opgave* i Sydslesvig er at tilbyde det sydslesvigske Menneske dansk Kultur for paa denne Maade at være et Led i Selvstændiggørelsen af Mennesket.

Hattesen betvivler, at dansk og tysk er ligeberettiget i Landsdelen og tilføjer: Det er vor Opgave at kæmpe for vor Ligeberettigelse, saa dansk Kultur virkelig kan komme til at leve under de samme Forudsætninger som den tyske. — Trods Kiel- og Bonn-Erklæringen støder man Gang paa Gang paa Modvilje.

Om den »ny Fase« siger *Runge*: Jeg færdes meget i tyske Kredse, men jeg har aldrig haft aggressive Modstandere, skønt jeg ikke har holdt tilbage med min Mening. .... Med et Smil, Viljen til gensidig Forstaaelse og saglig Diskussion naar man meget mere end med en Bunke politiske Slagord og haarde Angreb paa Modstandere.

Hattesen: Denne »ny Fase« har jeg ikke kunnet lægge Mærke til, heller ikke ved det sidste Valg. Jeg tvivler i det hele taget om, at det fører til noget, at vi indlader os paa Runges Ide om at gøre det med et Smil. Man kan nu ikke smile i en Grænsekamp, saa længe den anden Part viser Tænder.

Om *Værnepligten* siger *Runge*: Det er et rent indenrigs-politisk Spørgsmaal, som ikke har noget med dansk eller tysk at gøre.

Hattesen: Jeg personlig er Modstander af enhver Form for Militær. Jeg var da ogsaa den eneste Militærnægter i hele Flensborg paa den første Session. Hvorfor er der ikke flere? Sempelthen af den Grund, at det at være Militærnægter i Vesttyskland medfører mange Ubehageligheder.

Om de unges *Ophold i Danmark* siger *Hattesen*: Paa Grund af den lukkede Grænse taber vi mange flere Stemmer, end vi vilde gøre, hvis den var aaben for os. .... Kan de unge ikke komme til Danmark, tager de sydpaa eller emigrerer.

Runge: Man gør bedre i at lade de unge komme til Danmark, end at de skal bygge en Eksistens op i et tysk eller fremmed Milieu, hvorved de helt gaar tabt for os. Den, der tager Beskæftigelse i Danmark, er jo ikke noget Tab for Danskheden.

Om *Fremtiden i Sydslesvig* siger *Runge*: Vor Lød er, at vi uden Genforeningshaab maa arbejde indenfor den tyske Stats Grænse for dansk Kultur. Grænsen mellem Danmark og Sydslesvig overvindes af den enkelte paa det Sted, hvor han virkeliggør Danmark i Livsmaal og Gerninger, uafhængig af Mindretallets Størrelse.

Hattesen: For første Gang er jeg helt enig med dig, *Runge*. Jeg kan ikke andet end se Udviklingen i Sydslesvig i Perspektivet af øget europæisk Samarbejde og et forenet Europa. Selv om det vil tage Aar endnu, for Planerne virkeliggøres i alle Detaljer, saa er en Flytning af Grænsen ved at være overflødig.

»Vestkysten«s Medarbejder betoner, at de to unges Tanker ikke gælder for alle unge Sydslesvigere, men at de dog er gode Udtryk for, hvad der rører sig blandt dem, og han har sikkert Ret, naar han tilføjer, at de ser »en Smule for realistisk« paa Forholdene.

Kr. N.

Islandsk kommentar til Westergaard-Nielsen.

Alþýðublaðið (Den islandske socialdemokrat) bringer den 4. januar i en artikel følgende kommentar til professor Westergård-Nielsens antydninger om, at Bjarni M. Gislasons håndskriftsbog ikke havde vakt særlig opsigt i Island — og at de danske højskolefolk fulgte hans parole i håndskriftsagen:

»Det er kendt af alle, at professor Westergård-Nielsen kan læse islandsk, og der kan derfor næppe siges andet, end at hans fremstilling er noget partisk. Da bogen udkom blev Gislason inviteret til Island af den daværende regering, og kulturministeren Bjarni Benediktsson holdt for ham og et par andre Islandsvenner en æresmiddag, hvor ikke alene regeringen var tilstede, men næsten alle professorerne fra det islandske universitet. Større hæder har næppe nogensinde været vist en islandsk forfatter for en enkelt bog. Chr. Westergård-Nielsen skulle prøve at rejse gennem Island og undersøge, hvilke følelser islændingene nærer for Bjarni M. Gislason. Der er ikke mange islændinge, der ikke har fulgt hans arbejde i Danmark, og det kan ikke bortforklares, at *netop hans arbejde* har haft stor indflydelse på islandske venskabsfølelser for Danmark. I sine foredrag i den islandske radio og i sine artikler i islandske aviser, har Gislason nemlig aldrig fremhævet sig selv, men givet det danske folk al æren for de bestræbelser, der går ud på at tilbagelevere håndskrifterne. At han i den forbindelse først og fremmest har omtalt den danske folkehøjskole behøver næppe at vække forundring. Den danske folkehøjskole har nu bestået i mere end hundrede år, og dens indstilling til broderfolkene har altid været den samme: Fuld retfærdighed i nationale spørgsmål. Det må derfor vække opsigt, når en professor insinuerer, at højskolefolkene ikke kan tænke selv i håndskriftsagen og at Gislason tænker for dem. Westergård-Nielsen må undskyldte, at hans påstande fremkalder smilet hos os. Vi mener nemlig, det er ganske omvendt: Bjarni M. Gislason har fået al sin inspiration i kampen for håndskrifternes tilbagelevering fra de danske folkehøjskoler og lært meget af dem. Dette er og vil blive de danske folkehøjskoler og det danske folk til ære.«

Udgivet af en selvejende institution.

Redigeret af Helge Skovmand.

Trykt i Konrad Jørgensens Bogtrykkeri, Kolding.

67 AB
RY
ALLEEN

FORFATTEREN BJARNI GISLASON

— Jo, jeg mødte din tante Petra, og saa spurgte jeg, hvordan hun havde det . . .

— Og saa forfalte hun alt om det!

— Og saa forfalte hun alt om det!

BANG & ULUPSEN 7/8 · STIKKER · RØDENAVN · UDEN

Jyllands-Postens kronik den 1. februar 1958

Kritik af Kritikken

Af Bjarni M. Gislason

Den islandske forfatter Bjarni M. Gislason bringer i kronikken et svar paa professor Westergård-Nielsens angreb i forbindelse med diskussionen om de islandske haandskrifter. Hermed har alle parterne, som har været nævnt i diskussionen, været hørt, og vi betragter diskussionen afsluttet i denne omgang.

SE kejserens nye klæder, hvilket mønster, hvilket dejligt slæb! råbte de allesammen undtagen en naiv lille. Efter læsningen af prof. Westergård-Nielsens kronik i *Jyllands-Posten*, »Gensvar til Jørgen Bukdahl», kunne jeg tænke mig, at en og anden læser har udbrudt noget lignende: Se sagkundskaben, hvilket dejligt mønster, hvilket mangeløst slæb. Men undertegnede kan ikke se noget mønster til belysning af haandskriftsagens egentlige sammenhæng i professor Westergård-Nielsens slæb af arrogante udtryk.

Prof. Westergård-Nielsen beskæftiger sig indgående med en efter hans opfattelse mangel på notarius nøjagtighed i min bog om haandskrifterne, spilder endda blæk på, at prisen på den arnamagnæanske samling bør noteres med rigsdaler i stedet for rubler. Sammenlagt fremdrager han dog kun to eller tre eksempler, men ved at spille på autoritet med udtryk som »notariske brølere», »fejlciteringer», »unojagtige kildeanvisninger», »oplagte uretfærdigheder» osv. får han

det til at tage sig ud som et mylder. Mellem alle disse balloner, der synes beregnet på at få en usagkyndig læser til at se stjerner i den såkaldte sagkundskabs høje luftlag, må man så i gang med at søge efter noget, der har med sagens sammenhæng at skaffe: Min anklage mod betænkningen, der i alt væsentligt gik ud på, at man havde favoriseret dansk indsats for haandskrifterne for meget ved fortællelser om islandske folkelig og videnskabelig interesse for dem. Og man finder kun to punkter om dette forhold i hele den lange kronik. Dem vil vi se nærmere på.

Prof. Westergård-Nielsen skriver, at »det meste af Bjarni M. Gislasons bog beroede på en utilgivelig fejlciterings». Men han fremfører ikke et eneste fejlskrævet citat til en bekræftelse af denne påstand! — I stedet for piller han ud af bogen et enkelt ord, hvorved undertegnede forsøger at sammenfatte, hvad en væsentlig del af betænkningen drejer sig om — haandskrifternes forskningshistorie i Danmark — og

med en taktisk fordrejning af dette ords sammenhæng med det øvrige stof prøver han at give læseren det indtryk, at her er det utilgivelige fejlcitat. Og forklaringen er dette: »at B.M.G. hårdnakket overser, at afsnittet hedder DANSK indsats gennem tiderne, hvorved dr. Widding naturligvis fritages for at tale om islandske indsats». Det maa forekomme mærkeligt, at jeg hårdnakket skulle overse, at dr. Widdings beskrivelse hedder dansk indsats osv., eftersom en stor del af min bog netop er et angreb på, at denne indsats er overbetonet i forhold til den islandske.

Prof. Westergård-Nielsen hævder, at dr. Widdings eneste uheld er, at han ikke nævner Jon Sigurdsson i forbindelse med »Islenzk fornkvædi»; men er det ikke et ligeså slemt »uheld» overhovedet ikke at nævne Jon Sigurdsson, men lade de udgaver, som han og andre islændinge har arbejdet på, fungere med udgaveårenes eller bogtitlerens nævnelse for relativt at øge beskrielsen om den danske indsats? Professoren lader forstå, at vi islændinge overvrurderer Jon Sigurdsson som forsker. Nuvel, det kunne jo eventuelt lade sig gøre for prof. Westergård-Nielsen i en avisartikel at gøre rede for, hvilken dansk forsker, der blot tilnærmelsesvis kan fremvise et arbejde som hans i haandskrifternes tjeneste. Jeg er bange for, at han ikke kan finde mere end een.

Betænkningen er ifølge dens indledning skrevet for at »fremkomme

med en redegørelse for de hensyn af politisk, historisk og retlig samt almen kulturel og videnskabelig art, som naturligt må skønnes at burde tages i betragtning ved afgørelsen» om en afgivelse af haandskrifterne. Og skriftet skulle være en vejleder for regering og folket i dette forhold. Det var og er mig umuligt at forstå, hvordan man retfærdigt skulle kunne tage stilling til alt dette ud fra en i hovedsagen betonet dansk indsats for haandskrifterne. Og når man tillige med over overskriften dansk indsats osv. direkte og indirekte refererer til islandske mænds arbejde uden at navngive dem, så er tendensen ikke til at tage fejl af. Det juridiske afsnit er imidlertid ikke bedre. Her prøver man at fraskrive Arni Magnusson al fædrelandsfølelse til Island og indbilder sig at kunne fastslå, hvornår en sådan følelse er opstået i et andet folk — det islandske. Forholder man sig ikke her til en gammel vane at betragte et mindre folk fra oven? På baggrund af dette virker i alt fald de venlige ord, der på sine steder findes om Island i betænkningen, nærmest noget påklitstrede.

Det tager sig lidt komisk ud, når prof. Westergård-Nielsen spinder en lang ende over Codex Wormianus. Han skriver: »Således bruger han (undertegnede) megen plads til at antyde, at Widding ikke skulle vide, at Resens udgave af Snorres Edda 1655 bygger på Codex Wormianus, der kom til København 1628 (hvad Widding udmærket

ved». For hverken dr. Widding eller undertegnede nævner Codex Wormianus med eet ord i denne forbindelse, eftersom den jo har yderst lidt med Resens Edda at skaffe! Codex Wormianus (Snorres Edda) er en af fortidens overleveringer, men Resens Edda (Lau-fas-Edda) er en fantasifuld omredigering af teksten, og selv om forfatteren, Magnus Olafsson, et sted nævner, at han har haft Arngrimur Jonssons haandskrift i hænde, er der ingen beviser for, at han har benyttet det. At Westergård-Nielsen her ser sit snit til at tage en afstikker til en latinsk titel må udelukkende være foretaget for at vise, at professoren er bedre til latinen end undertegnede. Men han kunne jo med samme hensigt have citeret Arngrimur Jonssons: »Ed-dam et conjunctam Skaldam, quia meus codex est, D. Wormio libenter concedo quacunqve volet diu., hvor han giver udtryk for, at det selvsamme haandskrift var sendt til København som lån, men ikke som gave.

Imidlertid er dette og meget andet i professorens kronik kun bagateller. Professoren kommer derimod ind på selve sagen, hvor han omtaler det testamentariske forhold.

Han skriver: »Det er overflødigt at bemærke, at han (undertegnede) til trods for stærk fremhævelse af herboende islænderes indsats, overhovedet ikke med ét ord nævner, at islænderne er de eneste, der iflg. fundatsmæssige bestemmelser kan

nyde godt af det arnamagnæanske legat til arbejdet med haandskrifterne. . . » Læseren bedes bemærke, at dette er skrevet af en mand, der virkelig kan læse bøger, for når han beskylder andre for ikke at kunne det, må han jo være sikker på sig selv. Men på side 40 skrev jeg følgende: »Om legatets bestanddele og formål siges bl. a., at en vis del af renterne af kapitalen skal anvendes til årlig lønning af stipendiater og haandskrivere, og til disse må ingen andre antages, »end indfødte islandske studiosi, og de i blandt demnem have fortrin dertil frem for andre, som fra deres ungdom af grundigen have lagt sig efter deres fædrelands sprog og nogenlunde ere bevandrede i dets historie og antiquiteter». Endvidere skulle islandske studenter benyttes til at afskrive de originale manuskripter.

Kan det siges klarere end med fundatsens egne ord, at kun islændinge kan nyde godt af det arnamagnæanske legat? En anden sag er, at jeg ikke havde gjort regning på, at man ville bruge den fundatsmæssige bestemmelse (hvad professoren har gjort i et par aviser) for at give ukyndige læsere det indtryk, at danske forskere havde stået og ventet ved dørene ind til haandskrifterne på grund af dette forhold, og at universitetet på trods heraf havde »håndhævet denne bestemmelse overordentlig konsekvent». Indtil nu er agitationen mod udleveringen nemlig lagt an på noget andet: at det testa-

mentariske forhold overhovedet ikke røbede nogen tilknytning til Island. Men da man nu mener, at denne tilknytning har været til hinder for danske filologer, er der sikkert grund til at ofre et par ord på det.

Arbejdet med haandskrifterne på baggrund af legatet er foretaget af ca. 45 islændinge mod 1 dansker, et tal, der gør det endnu mere graverende, at man kunne undgå at omtale islandske indsats for arbejdet med haandskrifterne i betænkningen. Det er rigtigt, at islændingene med henblik på legat-understøttelsen var favoriserede i den arnamagnæanske fundats. Men der er ingen testamentarisk bestemmelse om, at de var forpligtede til at arbejde med haandskrifterne, og der er ingen testamentarisk eller fundatsmæssig bestemmelse, der forbyder danske at gøre det. Desuden var legatunderstøttelsen ikke noget, man kunne leve af, og mange ofrede sig direkte for arbejdet. Endvidere må det fremhæves, at det arnamagnæanske legat langt fra er det eneste, der har udgivet islandske haandskrifter i Danmark. Det er »Det nordiske literatursamfund», der har udgivet 23 numre i tilknytning til Island, og hvoraf kun ét er rent dansk arbejde. Og der er »Selskab til udgivelse af nordisk litteratur», for ikke at tale om »Det kgl. nordiske oldskriftselskab», der har udsendt langt de fleste sagaer. Men ligegyldigt, hvor man kigger på udgave-listen, er arbejdet med sagaudga-

SENDIRÁÐ ÍSLANDS

Kaupmannaböfn, 18. marz 1970.

Db. 34.C.1.

Góði vinur,

./.

Ég sendi þér hér með afrit af dómi Eystri landsréttar í handritamálinu. En hann var eins og kunnugt er kveðinn upp 13. þessa mánaðar.

Allt hefur gengið hér skaplega síðan ég kom út. Hef þó ekki ennþá getað flutt inn í bústað okkar í Hellerup, þar sem ekki verður lokið fyrr en eftir nokkra daga málningu og smávegis viðgerðum þar.

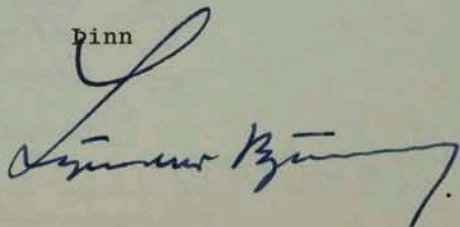
Ég hef rætt við ýmsa ráðherra, þar á meðal forsætis og utanríkisráðherra. Hafa þeir ásamt Poul Smidt kammeradvokat, málflutningsmanni menntamálaráðuneytisins í handritamálinu fullyrt að dómur hæstaréttar í málinu hljóti að verða kveðinn upp fyrir næstu áramót. Á þannig að sjást fyrir endann á málarferlum í sambandi við mál þetta.

Hljóðið í öllum ráðamönnum er hér ákaflega elskulegt í okkar garð. Mikið er rætt um væntanlega heimsókn forseta Íslands í haust. Minn ^tust bæði konungur og drottning á hana er ég gekk á þeirra fund.

Ég vona að þú sért nú að fullu kominn til heilsu þinnar og bið kærlega að heilsa Sigríði.

Með kærri kveðju

Dinn

Askou, Vejen

Kon kt Bjarni Benediktsson!

Endur égjar Tak þar síðst. - Þú var
en uforglennuleg Oplevðse. - Þú hefur
skrifað um þú Artíklar úðauk Þorður
og yfemissuð þú með Anneldu af
Gólarou Þou hræðu.

- Þú hefur af Þou Helgason og þou með
af Gólarou, indhöfð af þú russíku Ull.
samme svorne. Og skal Tak: Þjóra-Bio.

Jarpo: þú Stúlkarsauð þou við endur
í Litteratúr. - Þou þú Þou þú þou
í þú þú Þou: Gólarou - þú síðst
þú godt: þou þú þú et þú þou þou
þou þou þou þou þou þou þou.

Þou þou þou þou þou þou - þou
þú þou þú þou þou þou þou þou þou

Mein gr. Dankes worte erganz f
Stuib " god Modlegel.

Mein wunli Wunsch
für den Antheil.

Jorge Birkdale

Askou, Vejan

Hr Mennta Bjarni Benediktsson!

Blot er fullkomið mi þeg er kominn
kynn þre Þoyl. -

Teg þökk þe at þou Helgasson hefur sýst
Gislaod. Ef Markverðit meðbrak þu

Mála menningu. Síðt með Gislaod og mig.

Og þu þökk at þau skalt gao: þars með
er Þog ann Handskriflam. - Þel er þu
skil stult; þel þurfa þau þarð og íort.
1951. - Þa þau þer. - Þu þer Gislaod
gíort Arbeiðit. Og þel er saklið voh.
Þel var þe Menningar at þau Þog skuldu
vokvonn þer Gislaod Menningar þoðör

Vel var, see vidt þú ved aftalt. Vel bei
der. O, mi W Foroorl. - Maa þú hella
þess stelli du Sag. Vel vil glædi
Danmark og Norden au see skett. -

Þess r iðka vottit end al kúggel iglennem
denne kommunitiske Yufiltration, du
ogso strakker sig W Danmark; - Rammes
Gjelasou her; rammes ogsaa þess. - Og
skær þess gennem Mæl, "mennessari"
Yufiltration Skúkkhet til Side see þess
þú ikke þess denne Side Nordriev.
Denne Islands stórt velvorað Sag skulett
þú ikke omkomum; Starlungabít. Allt
þess þú þess vora lúggel, selvom
Kommunitarne vil skaffe sig et
nationalt Alibi; Haardskrifþessoen.

Den eneste danske Guldorden der her gaaer
noget positivt for den s Gislason. Og han
er den eneste, der har en danske Opinion
haeg sig. Og vi der arbejder for Sagens
hoved vil salt Pris paa at have
Bog om Haandskriften kom til Forvoeret
i Island. - Den behøver ikke at skrive
om. - Den kan oversettes som den er.

J synes sigt er den folkelig - og jeg
vil hede den derfor Forlaget at støtte
denne Sag, er om muligt send mig
et Par Ord. -

Tilgiv dette Stierburgands-snak i et Jule-
brev. - Jeg faaler den endnu en gang
for den smukke Skuld: Jens Hjem.

God Jul er virkelig alle for Jens
Arbejder. Jørg Birkdahl

SENDIRÁÐ ÍSLANDS

Kaupmannahöfn, 2. júlí 1954.

Góði vinur,

Þegar ég leit á dagberingunni sítartha bréfs þins, frá 22. mars, skammast ég mín þeirri að hafa ekki þakkað það ni vandað þú þessu ni. En þessa þriggja síturna minndi het og heft mörgum mönnum að uneyra, enda undar þitt merkilegt af skrift af míni kálfa.

Þú er ekki að neita, að Þomholt sulkar þó ekki sýnsamlega með sitt brokhatta Kólmúlta - egg. Samt heft ég það valla, eftir þú sem og het kynst manninum, get af undirkyggja, heldur þessu af óþorriálsni og ofþri á þessa „hugmynd“ sína. Svá er líka um þú Alþing Andersen (eina krataun, sem varandi Þomholt rit þessari laun) og þriðling, að þú þú þú þú þú, að sína rillögur hafir verið aðgerfalega - og aðgerfalega, þótt þáttir sem íafablikt; ríðim um undirtekktis í. sendinga. Ek og althi, þú mín ríðar milti, að segja, hver meir þótti heftulegastur agni: á hugmynd Þomholts, var það sí, að ekki var heft að stupea opinberlega þú ríðingum, hvað þeim var í eða lagit með þessari aðst, á þess að Danir heftu komist á myndir um þú og skilt, að í nam ríðri var verið að sína þú sína og þessa.

SENDIRÁÐ ÍSLANDS

Kaupmannahöfn, ... 19

Eg hef aldrei efart um þat, að þú nefur læst málið þvís af fullu hlukkunni og drengshon, og þat er sannarlega ekki þín röð, þótt mérni efri nafi hlaknit í munretunum er ekki-
lept nefti verit. Þjálfur er og líka þú að standa vit mest out, sem og hef talad og skritad um þat, og ma' mer sama þat um hann vill. Eg veit líka, að marku þannhelt ni' hestloft hafa yfir neim ad urasta um þinn hent í málinu, enda dróst þú aldrei dul á skodum þina um horkunna í vit talim vit þá. Hins vegar orkudu sum ummáli forsetisráðherra í Mqbl. 15. marz nokkurs tímaldis. Þat er vada mest ad segja, að þarir «þekki krötur íslendinga í handritamálinu», þú ad þer hafa aldrei verit settar fram nema með almennum ordum. Hestloft nefur alltaf sagt, og þat hef og m.á. Þiát á fundum með stjórnsími vorit 1952, ad vonlaust ver, ad íslendingar þengja öll handritin. Þvorki Eriksen né hestloft sagdu mérna í ræðum sínum ad þeir vildu veita sér þvís afmendingu íslensku handrita (ekki íslensku handritanna) í dönskum rötunum. Og ad þvís «ikke aktuelt» sem, ekki lengur á dagreri? (ekki þannar?), er ekki

SENDIRÁÐ ÍSLANDS

Kaupmannahöfn, ... 19

veitt, heldur heldur í þri þau eitt, að mi verði
að leggja málið til heitar í vili, þangað til
brott verði um á nýjum leitum til launar.
Þótt skilhaft sárnadi, að no d'hi-mut var
lehit um þeirri niðminni til, þessa leit hin
kynandi sá, þá er vili hans í máli-um
sannur. Hann hefti þegim aftur allt, ef hann
hefti einu mátt vada.

Hú er ekki útilokad, að til niðminna skipta
kannu að daga í Danmörku, áður en varir,
þótt skilhaft vafalaust vili sika, meðan veitt
er. Kynandi sá, að mi sköm vildi mi nýna,
að hin kynni heftur að halda á handritum á
in kratarinn. En er nokkur von til þess, eins
og niðrad nefur í hlundingum, að þeir sáti
sig við nokkura skinkingu?

Eg var í Edinborg í maí og átti þar miklar vitaverur
við Terville-Þeke og þorrið Nelsons. Þri mitur
sengur veitit mest (ekki vonlaust, að þri þorri
vindi Early Icelandic Classics þá er vort fullkennit
þri ári 1855), og T.-Þ. er d'hi-mut sköm í sam-
vinnu. En bókatilfarit er veitit veit og stendur ekki
á þri að hafa og menta. Mikil ándaga var þar í
niðskotunum með hllag tilands til lektorsambodhinnu,
og þer manni Pálsson stendur vel í sinni stöðu. Ann
vititl min vit nokkum hef og veitit utann-til-
vitherra og veitit hann að nýna þer.

með heftu meijum til yllar niðminna.

Þinn einlagur G. Jónas Nordal

Reykjavík, 22. mars 1954

Heiðraði vinur.

Ég þakka þér bréf og blaðafurklippur. Svo æm þú segir í bréfi þínu fór ég nærri um, hvernig viðbrögð manna hér myndu verða við tillögum Bomholts. Þeir litlu möguleikar, sem tillögurnar kynnu að hafa haft sem umræðugrundvöllur, ruku vitanlega út í veður og vind um leið og farið var að ræða málið í blöðum og annars staðar í almanna áheyrn.

Allt þetta sagði ég fyrir svo skýrt, sem verða mátti, og þó ég vilji ekki gruna Bomholt um græsku, er það tvennt í framkomu hans, sem mér finnst all tortrygglegt. Í fyrsta lagi af hverju hann óskar þess, eftir að hafa sofið á málinu aðeins eina nótt, að ég bæri bolla-
leggingar hans undir stjórnina í stað þess að taka aðvaranir mínar a.m.k. til frekari íhugunar. Í öðru lagi af hverju hann hélt þannig á málinu, að hann sjálfur bjóst við, að það hlyti að verða heyrnum kunnugt. Ef hann hefur sjálfur haft trú á tillögunum, eftir viðræður okkar, hefði þó verið nær að fylgja því ráði mínu, að hann kæmi hingað til Íslands í sumar undir einhverju yfirskini og talaði sjálfur við nokkra ráðandi menn og sannfæri sig um, hvernig viðbrögð þeirra yrðu, jafnframt því sem hann hefði þá sjálfur getað flutt sitt mál.

Af öllu þessu og nokkrum ummælum Bomholts í viðræðum okkar fæ ég ekki varist því að láta mér fljúga í hug, að hann hafi sjálfur talið málið sér of erfitt til lausnar og þess vegna, a.m.k. eftir samtali okkar við hann, farið að leita sér að sem sterkastri vígstöðu í áframhaldandi deilu, en ekki lagt á það megin áherzlu, að hugsa um skjóta lausn málsins. Þetta kemur og alveg heim við hina mjög hvatvíslegu yfirlýsingu Hedtofts um, að málið sé nú ekki lengur á dagskrá.

Sjálfur hefi ég engan þátt tekið í umræðunum að undanförunu að öðru en að reifa málið í stjórn og á Alþingi svo hlutlaust sem ég gat, jafnframt því, sem ég vitanlega varð að láta mitt viðhorf koma fram, eftir því sem ég taldi við eiga. Samkvæmt heimild frá þér í símskeyti vitnæi ég nokkuð í ummæli þín um öröugleika, sem skapast myndu af því, að taka ekki þessu tilboði. Þetta varð til þess, í trúnaði sagt, að Pétur Ottesen fann mjög að þínum gjörðum og taldi þig ekki hafa til að fara með málið að okkar hálfu. Ég og ýmsir fleiri mótmæltum þessu þegar í stað eftir því sem við höfðum best getu til. Er það og engin nýlunda, að vinur vor Pétur kveði hart að orði í þessum efnum og meðal annars sagði hann berum orðum, að það væri "lítilmannlegt" af mér að flytja skilaboð Bomholts hingað, svo fráleit og í raun móðgandi, sem þau hafi verið.

Um svar okkar til Bomholts getur þú þess, að hann hafi búið við, að ég skrifaði sér einkabréf um málið. Ég hafði það til íhugunar, en hætti við það að athuguðu máli, ekki sízt eftir að okkur hafði borizt fornleg orðsending frá dönsku stjórninni um fund utanríkismálanefndar, þar sem sagt var að beðið væri svars íslensku stjórnarinnar. Að svo komnu máli taldi ég málið alveg úr mínum höndum og rétt að svarið fari venjulega stjórnarleið. Þetta bið eg þig að segja Bomholt við tækifæri.

Eg vona að þér og þínu fólki líði vel.

Með bestu kveðjum.

SENDIRÁÐ ÍSLANDS

Kaupmannahöfn, 9. mars 1954.

Góði vinur,

Þú hefur orðið samspár um undirtektina um vit
hillsögunum Þomshalts heima, og er líka áttú þú
þeim að segja en: Uax þorpu! Uax þú! Eg er
um sömu skotumar sem þú, að vit heftum
þarna þessu hefti vigstöðu en áttú þú muni
að ná með öðru máli: Þessu að þú heftu
heftu í þú, sem er orðið tilgjafi, en þú
sem áttú þú þessu vitu þessu er áttú þú
reitt og þessu þessu líka að þessu máli
þú þessu. Það hefti þessu að þessu þessu
þessu þessu á öðru máli (á undan
ratificatióninni), þessu reitt var um þessu
í áttú þessu áttú þessu, ef þessu heftu áttú þú
heftu, að máli þessu áttú þessu
(ratificatióninni). En þú er komit þessu komit
er, og þessu að þessu, að þessu áttú þessu
þessu og áttú þessu þessu.

Það er alveg reitt, sem þú segir í þessu þessu
þessu 1. mars, að það var þessu þessu — og
ef þú vill setja áttú þessu undir þessu!
— að Þomshalt að þessu máli undir þessu

SENDIRÁÐ ÍSLANDS

Kaupmannahöfn, ... 19

Þoukanna heir, áður en hann hafði þengið skila-
boð þá þeir um undirkekkir stjórnmála-
neimna. Hann gæði þetta líka alþjóðlega að
mér þoukendum. Hins vegar á hann ekki
són á þri, að Pólitikun náði í þetta, og
af nefur það mælti illa þouk heir, að það,
sem er nu nákomit stjórnmála, skýrði
kleinra um þetta gefu neimna vilja. Það
nefur >ri lli þouk málinu, ef nokkum
hefði verit að >ri lli, - þri að líklega nefur
undir kekkir neimna ávrit samar, munis
sem málit hefði verit lagt þouk.

Þouk holti kom heim til mín >.p. í gær, og
var erisdið ekki annat en bitia mig að
skýra þeir þá, að hann mundi mi á morgun
(mud. 10. marz) seta utanríkisráðgjaf
skýrðu um málit og hefði hann sí það
skýrt, er þri að alþingi hefði þengið
seika >skýrðu. Vitandi þessi og annar
vit þetta að athuga. - Eg skildi á nokkum,
að hann bjórt vit hefði þá þeir, sem
vori ekki offiellu birt þá stjórni til stjórna,
þar sem engu til vadi at þri^{þagi} ad vara,

SENDIRÁÐ ÍSLANDS

Kaupmannahöfn, ... 19

heldur einhætt einu meuntemála ríðna
ú áunars, sem framhald af samtalum
yklar. Þú seður vitanlega, hvort þú skitar
honnun heint eða þelur meir að seta
honnun einhætt á skírðu um undirtekktir
heima. En þó að Þorhaldur nati haldit
heanfalaga á máli sínu að sumu leyti,
hefur hann ekki bærnit sáðan vika -
af aðra ríðna í skólinni, sínum
leikþótt af H. C. Klausen, þú ríður. af
þótt öllu, sem hann hefur bærnit upp á, sé
hafnad, vona af, að það verði ekki get
med allt af höndum aðum í hann eða
þana gærd - í geinum bláanna.

Að öðru leyti bit af mí áttu, þú og þetta
þess, hvort nokkur tímali um vitleitni
ú nýttar af heiti launna hanna þú ríðna
skólinni meina.

Med bestu undirni þú öðru öllum
meir ú yklar hönanna.

Þinn einlegur

Þigundur Nordal

Reykjavik, 28. februar 1954

Herr undervisningsminister Julius Bomholt,
Köbenhavn.

Höjt ærede ven.

Jeg skriver først og fremmest til at takke dig for al den venlighed og gæstfrihed, som du viste mig og min kone under vort ophold i København.

Dagen efter min hjemkomst gjorde jeg rede for håndsskriftsagen på et regeringsmøde. Jeg prøvede at gøre det så objektivt som muligt, men reaktionen hos mine kollegaer var akkurat den samme, som jeg havde troet. Man ønskede dog at tænke nærmere over sagen, og nu har vi fået en redegørelse fra minister Nordal, som krever nærmere omtanke. Minister Nordal fortalte blandt andet, at du havde rådført dig med partiformændene, og at man kan vente at noget kommer meget snart frem i de danske blade. Man mener heroppe, at når sagen er kommet paa det stadium, bør man rådføre sig med de islandske partier og enkelte betroede videnskabsmænd ogsaa. Jeg håber, at du ikke vil have noget imod det og naturligvis vil man behandle sagen her i al fortrolighed.

Jeg gentager min tak og beder dig at fremføre mine bedste hilsener til din frue og statsministeren.

Reykjavík, 28. februar 1954

Herr undervisningsminister Julius Bomholt,
København.

W. H. H.
Meget ærede ven.

Jeg skriver *først og fremmest* ~~nu~~ til at takke dig for al den venlighed og gæstfrihed, som du viste mig og min kone under vort ophold i København.

(L)
Dagen efter min hjemkomst gjorde jeg rede for håndskriftsagen på et regeringsmøde. Jeg prøvede at gøre det så objektivt som muligt, men reaktionen hos mine kollegar var akkurat den samme, som jeg havde troet. Man ønskede dog at tænke nærmere over sagen, og nu har vi fået en redegørelse fra minister Nordal, som krever nærmere om-~~tanke~~tanke.

Minister Nordal fortalte blandt andet, at du havde rådført dig med partiformændene. *Derfor tror jeg, at man heroppe vil også ønske at rådføre sig med de islandske partier og særligt de troede videnskabsmænd og så videre uden regeringen.* Jeg håber, at du vil ikke have noget imod det og naturligvis vil man behandle sagen *her* i al fortrolighed. Jeg gentager min tak og beder dig at fremføre mine bedste hilsener til din frue og *Hans Hedtoft. statsministeren*.

og at man kan vente, at noget kommer mest snert frem i de danske blade.

Reykjavík, 28. febrúar 1954

Góði vinur.

Ég vil fyrst og fremst þakka þér og þinni ágætu konu afbragðs móttökur í Kaupmannahöfn. Okkur hjónum var þar veittur allur sá beini, er fremst mátti verða af hálfu þinni og sendiráðsins og biðjum við þig einnig að fara starfsfólki þar, svo og syni þínum, beztu þakkir okkar.

Þá þakka eg þér fyrir bréf þitt frá 22. febrúar, sem eg hefi lesið með athygli og látið þeim í té, er þú nefndir. Um handritamálið er það að segja, að strax eftir heimkomu mína gerði eg grein fyrir því á ráðherrafundi. Undirtektir manna voru mjög á þá leið, sem ég hafði búizt við, og taldi enginn, að þessar tillögur Bomholts gætu orðið grundvöllur að lausn málsins. Eg reyndi auðvitað að leggja málið hlutlaust fyrir og sýna fram á vankanta þess, að tilboðinu væri synjað, þó að ég vitanlega gerði grein fyrir skoðunum þeim, er eg lét í ljósi í Kaupmannahöfn. Allir voru menn sam-mála um, að ákvörðun kynni að verða svo afdrifa-rík, að ekki bæri að taka hana í fljótræði. Þess vegna óskuðu menn eftir nokkrum tíma til umhugs-unar. Málið hafði þess vegna ekki verið rætt aft-ur, þegar ég fékk í hendur bréf þitt, dagsett 22. febrúar, en það var síðari hluta fimmtudags. Á föstudagsmorgunn las eg bréfið á stjórnarfundum og

Óskuðu menn þá eftir á fá afrit af því og tillögum Bomholts til athugunar yfir helgina. Nú er mánudagur og var málið lítillega rætt á stjórnarfundum klukkan 11 í morgun, þar kom fram, að menn vilja ráðfæra sig við fleiri og er það einkum vegna þess, að Bomholt hefur borið málið undir flokksformennina dönsku. Stjórnin telur nú nauðsynlegt að bera málið undir þingsflokkanana, vitanlega sem trúnaðarmál. En þukur gegn þingsflokkinum eftir að hætta er á, að dönsk blöð segi frá málinu, er útilokað.

Svo sýnist sem sú ákvörðun Bomholts að bera þetta undir flokksformennina á meðan hann veit ekki annað um skoðanir Íslendinga en látið var uppi í samtölum okkar við hann, bendi til þess, að hann í bili hugsi meira um að skapa sér sem bezta vígstöðu en að leysa málið. Vil eg ekki leyna því, að mér þykir miður, að Bomholt skuli hafa haft þessa aðferð, og verð eg þó að játa, að vitanlega getum við ekki sagt honum fyrir um, hvern hátt hann vill hafa á. Eg mun láta þig vita jafnskjótt sem ég verð einhverju nær um endanlegan vilja manna og tel þó sáralitlar, eða sannast sagt engar líkur til, að mönnum lítist á tillögur Bomholts. Sjálfur mun eg nú skrifa Bomholt örfáar línur til að þakka honum góðar móttökur og segja honum, að málið sé í athugun, og sendi ég þér afrit af því. Jafnframt geri eg ráð fyrir að senda þér nú í dag símskeyti til að fá heimild til að bera málið undir þingsflokka.

Til Gunnars Björnssonar bið eg þig að skila að eg hafi átt viðræður við Magnús V. Magnússon um mál hans strax eftir heimkomu mína og hafi okkur báðum sýnt hið sama. Að hið eina skynsamlega væri að bíða átekta og sjá, hvað utanríkisráðuneytið danska gerði, því að ef við þvinguðum fram ákvörðun, sem Dönnum væri óljúf, mundu þeir jafnskjótt geta náð sér niðri á Gunnari og okkur með öðrum hætti. Þetta bið eg þig að segja Gunnari, jafnframt því, sem eg sendi honum og frú hans beztu kveðjur konur minnar og mínar og þakkir fyrir fyrirgreiðslu og vinsemd.

Að lokum bið eg þig að flytja fjölskyldu þinni beztu kveðjur og óskir um allt gott.

Reykjavík, 28. febrúar 1954

Góði vinur.

Ég vil fyrst og fremst þakka þér og þinni ágætu konu afbragðs móttökur í Kaupmannahöfn. Okkur hjónum var þar veittur allur sá beini, er fremst mátti verða af hálfu þinni og sendiráðsins og biðjum við þig ^{þinn} að fara starfsfólki þar, svo og syni þínum, bestu þakkir okkar. Þá þakka ^{est} þér fyrir bréf þitt frá 22. febrúar, sem eg hefi lesið með athygli og látið þeim í té, er þú nefndir. Um handritamálið er það að segja, að strax eftir heimkomu mína gerði eg grein fyrir því á ráðherrafundi. Undirtektir manna voru mjög á þá leið, sem ég hafði búizt við, og taldi enginn, að þessar tillögur Bomholts gætu orðið grundvöllur að lausn málsins. Eg reyndi ^{auðvitað} að leggja málið hlutlaust fyrir og sýna fram á vankanta þess, að tilboðinu væri synjað, þó að ég vitnalega gerði grein fyrir skoðunum þeim, er eg lét í ljósi í Kaupmannahöfn. Allir voru menn sammála um, að ákvörðun kynni að verða svo afdrifarík, að ekki bæri að taka hana í fljótræði. Þess vegna óskuðu menn eftir nokkrum tíma til umhugsunar. Málið hafði þess vegna ekki verið rætt aftur, þegar ég fékk í hendur bréf þitt, dagsett 22. febrúar, en það var síðari hluta fimmtudags. Á föstudagsmorgun las eg bréfið á stjórnarfundum og óskuðu menn þá eftir að fá afrit af því og tillögum Bomholts til athugunar yfir helgina. Nú er mánudags ^{uv} morgun og ^{var} ~~verður~~ málið ^{lit: lög} rætt á stjórnarfundum klukkan 11 í dag, ^{menningun} en ~~ekki~~ býst eg við, ^{þar kom fram}

Stjórnin tala mi mautsýni
leat at vera málið undir fring
flobbana, vitanlega sem þeir eru
mjög en þessu af þessu og þessu
mátti eftir at hatta er á at þessu
dönsku blöð
oggi þess
málið er
er í tí-
lobað.

og er þess
ein þess vegna
þess.

að menn ~~su~~ ~~reiðubúnir~~ til ákvörðunar, heldur vilja
ráðfæra sig við fleiri, ~~því~~ að Bomholt hefur borið
málið undir flokkaformennina dönsku. ~~tel ég ekki fært~~
að hafa á móti, að menn hér ráðgíst við þá, ef þeir
telja þörf á. ~~þess vegna fastlega ráð fyrir, að~~
menn vilji ráðgást við flokka sína, auðvitað að áskildu
þagnarheiti, því ~~því~~ ^{því} að mönnum sýnist ^{sem} að sú ákvörðun Bom-
holts, að þera þetta undir flokksformennina á meðan hann
veit ekki annað um skoðanir Íslendinga en látið var
uppi í samtölum okkar við hann, ~~efndi~~ ^{þessu} frekar til þess,
að hann í bili hugsi ^{meira um} að skapa sér sem bezta vígstöðu
en að leysa málið. Vil ég ekki leyna því, að mér þykir
miður, að Bomholt skuli hafa haft þessa aðferð, og verð
þó að játa, að vitanlega get ^{um við} eg ekki sagt honum fyrir
um, hvern hátt hann vill hafa á. Ég mun láta þig vita
jafnskjótt sem ég verð einhverju nær um endanlegan
vilja manna og tel þó sáralitlar, ~~þa~~ sannast sagt, eng-
ar líkur til, að mönnum lítist á tillögur Bomholts.
Sjálfur mun eg nú skrifa Bomholt örfáar línur til að
þakka honum góðar móttökur og segja honum, að málið sé
í athugun. ^{Til} ^{Um mál} Gunnars Björnssonar bið eg þig að
skila ~~þessu~~ ^{þessu} ^{með þessu} hafi átt viðræður við Magnús V.
Magnússon um það strax eftir heimkomu mína og hafi
okkur báðum sýnt hið sama, að hið eina skynsamlega
væri að bíða átekta og sjá, hvað utanríkisráðuneytið ^{dönsku}
gerði, því að ef við þvinguðum fram ákvörðun, sem
Dönum væri óljúf, mundu þeir jafnskjótt geta náð sér
niðri á Gunnari og okkur með öðrum hætti. Þetta bið
eg þig að segja Gunnari, jafnframt því, sem eg sendi
honum ^{og þessu} ^{þessu} bezta kveðjur konu minnar og þakkir

og sendi eg
þessu afrit af
þessu frammi svari
og ritað þessu að
senda þessu til
dags sína beint
til að þá heimild
til að vera málið
undir fring flobba.

fyrir fyrirgreiðslu og vinsemd.] Að lokum bið eg þig
að flytja fjölskyldu þinni beztu kveðjur okkar og
óskir um allt gott.

I
Algert Trínastormál

København, 22. Febr. 1954.

Góði vinur,

S. e. föstudag, 19. p. m., lað kunningi okkar, Julius Þronkalt, mið um vittal. Hann skýrði mér þá þri, að hann hefði kvatt alla fornum skionmál-
 þóttanna (nema kommúnista) á fund og þótt
 hugmynd sína um launum handitarádringis undir
 þá, vitanlega einungis í atvaka-ritum og með
 opna leit til þess að bota um upphaf þad, sem
 hann sendi þér, með ymsu móti, samkvæmt þri,
 sem og þegar þá upphafi náði h'ad nokkum, að
 óhjáðmuni efti vori. Hann kvæðr kate þangit
 minar bestu undir þekki. Dr. Starcke var ekki
 á þessum fundi, heldur annar fulltrúi þriðs Rets-
 forbundet. En sítan kvæðr Þronkalt kate þad
 rit Starcke, sem hefði tekið vel í málit. Þri
 sagði þri Þronkalt ekki lengur þe þe vit öngum
 um, að einhver blaðvæður væri ekki í
 þekki af þessum (þótt ekki náði á þri vortit um þri),
 og þe þri þri no þarit, að hann yndi sjálfur
 neyddur til þess að leit rítt þad - eða með
 öðrum orðum þe þe á þri einhverja yfirlyfningu
 um málit. Með þi þá v'at rit, að nýjar blað-
 um væður um þetta gælu þe þri, v'at í þau-

København, ... 19

móttu og ekki sýtur á hlendi, og meiti ekki fyrir síð, með hvernium meiti þar umræða vænt af þeim séhi leiðt. Þetta lag namn mig að láta þig vita um þess, nu að þú komi ekki á óvart, ef vona þú.

Eg varandi Þorholti þú, að ef ummi vdi að komast síð állum blaðarvitnum um þetta, þess og þess þessad til nam hefti hött eitthvad þú þú um undirtektir skjóðanna heima og helri langur, þú vdi þad áhilegast. Einkanlega vdi höttulegt að hleyga af þess íslensklum blaðamönnum um þetta að eit skiptu máli. Þar sem hvort að vdi yndi óhætt að ganga þú nokkurni launum mí á neðurnni, vdi best að láta þetta lífgja í sem mestu þessargildi þam yfir þessum minnómum, og áhilegast teldi af að meita málit í sumar af síð nu hi með hvernium, hver mig h. d. nokkur vdi með langstími mí umandi ríðisþjóma þana. Einn þessur minnti af nam á, að meini þess þessari hvernig þess vdi að, þú af heima, þú stedi þess þess þana í heimum höttis-

København, ... 19

rættum hennar konar stjórna um einhverja
 afhendingu á þann í gildi, og því að taka
 hi þess, ef annað standandi. Hann vitur
 hendi það að vísu, en sagt samt, að ef
 málit því ekki erfið á þeim grundvelli,
 um miðrandi niðurstjórn heldi sér stótt á,
 þá væri vafarandi, að hún myndi hi þess
 að taka það afur um í vait, heldur mundi
 hussilegum að selta það þá um skilt. Eg
 sagt þessum, að það mundi valda miklum
 vonbrigðum á Íslandi og ef hi vill svo
 launon sítar um vitari. En það er þess
 rísilegt, að heftaft-stjórnin er ekki stöðvari
 á neilum en svo, að hún myndi illa að
 hætta á hana rínum, h. d. við náskilum,
 nema hún nafi nokkum vegjum samhejða
 þouka-þrygi í þinginu að vakti.

- - - -

Hi má vera, að ef þá með netta nátti þess
 skilabud þá íslensku niðurstjórninni, að
 hún vilji ekki líta við þessari launon, um
 þess hult stíngur um á, og er þá í rauninni

København, ... 19

vi lítils þrív mig að þollaleggja þetta um
 hana. Enda veit ég vel, og það heit og jafnan
 haldit þess vit, í öllum vitroðum hér um
 þetta mál, að ég hef sem fulltrúi Íslands
 hér engan vilja nema vilja ríðisþjófa
 minnar, að no miklu leyti sem mér á koma
 eft um hann. Hins vegar set ég ekki að þvi
 saki að nota mína stöðu í málinu, og það,
 sem ég segi um það, hefur sama honor rétt
 í síð sem stöðu hans einstaklings, sem
 þó hefur nokkurn þekkingu, vafi í málinu
 gjaltu af þvi, sem vit er að stjórna þá minna
 málsadilya.

Ég veit þessu máli þrív mér fullan mánuð,
 með öll þau drög að handritaskiptingum, um
 og hafi saki þrív gjaltu mig, í höndum,
 - áður en ég leit nokkurn stöðu í ljós
 vit Þorshalt, hvort og heldi það ómátt
 vindi þrív hann að láta stöðingum þvi-
 leit vit um, hvort hann heldi að leggja til.
 Ég leyti mér líka að lesa það - í fullum
 þrív - undir þá Jón Krabbe og Jón
 Helgason, sem báðir eru málinu koma.

København, ... 19

ugfir, nær þeir sinni hlit, og von þeir
 ladir, og þó einhæflega krabba, þessu ein-
 dregit meðmalhiv. En þeir minni ríðarmíti
 er hér einhæflega um þessan ávinning og
 reða :

- 1) Ekki að frjótlingit heppi samþykkt ályktun
 sína um að taka upp samninga um niálit
 vit tilendinga, vorum vit víðurhendi
 reitir aðilar að þvi og ekki einuþví
 þiggjendur þeirrar viatar, sem þó um
 þóunadist að atkenda.
- 2) Vit þvi samninga myndum vit seta
 bonit meiri atendinga ís útkun þegar
 í stund en von veri um að þvi með
 nokkurri ánsani launum, sem þvi ríðan-
 ug or, - og eiga samt þann leið á vort
 að seta heimtad í okkar myndu smáum
 samman um þvi meira.
- 3) Með þvi að nota á þann samningum vit
 þann um útgátustafþemi o. s. þv., veri
 umt að gera niðla meira : þessum
 þvðum en tilendingar ein er myndu
 helja sig naba efri á - og öll líkindi

Kaupmannahöfn, ... 19

henda hi þess, að sé vinna, sem þann þyrfti
 að leggja, yndi að langmeiri leyti ummín
 af stöndingum sínum. Með öðrum orðum:
 vit hlytum, eftir þó sem all eldi segur
 sýnir, að kafa höglis og hagsdinnar í
 báðum stöfunum, bæði í Respublica
 og Kaupmannahöfn. — Eftir að komit
 veri yfir þann þrátt að eura málit
 náliðist, mundi af gjöf sé all
 vötu þalla til Dýra hvarfar.

Það, sem hins vegar malir á móti, eignar-
 reitunum, metnaðinum (skr. þó) að þannum,
 er það sama, sem eitar all alþjóðvithöfð
 af og nef líka samútt með. Meir dætur í hæg
 Triest - málit. Er ekki aft eina launin á
 stöfum umstundum að „neutralisera“, komu
 um „tríníngum“, sem báðum deiludögum
 er iaftrials aðgangur að og sé miður
 samvinnulega, sem þak og setur?

★

En ef skal ekki þess leupa út í áróður
 þess þess. Aðins bæta þeimur atnaga.

København, ... 19

sendum vit :

- a) Okkur er nér ; eða lagit að tí laum
 handita málsins, sem að vísu er
 ekki nákvæmlega að komi ni síns
 af minn yndi, ef vit mættum hafi ljóða
 af deila, en samt realiter hefi um
 nokkur ómsu, sem lítið er um vit,
 að vól vanti nokkum tíma á.
- b) Þó framfarlega sem það kemur ; hómali,
 að vit höfum náttad þessari laum,
 ekki viljast nema samninga á þessum
 grundelli, má viðast vit, að það hlafi,
 sem vit höfum ni meðal þana, þessi
 vit mikilla munna. Vit höfum senn
 hestur stundnigsmenn meðal þessum þana,
 sem hessa með um, norðna samningu?
 það er þessi samninga, er þessu hafi
 nokkur sem águ þess andstöðuflókana.
 Einnmitt menningar-samninga, á þess
 þígi en þjóðmálefning síns ni. Neitan
 kemur af okkur náttu má veita
 óþyrnilega segu okkur, þegar málit
 kemur aftur á daguna. Þessi rekur

København, ... 19

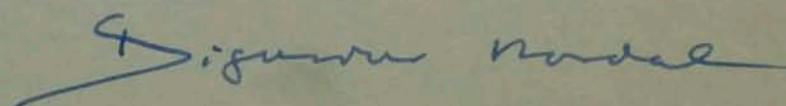
engja nauðungu í atvendingum. Þeir geta lágt
 í mildar á tíðir niðursunn, rofandi einu af
 áður. — Það getur að vinu verit óvinselt að
 seka í einu einu þommu. En það getur líka
 orvit ábyrgðar hendi að afsaka sér þú mög-
 lega fyrir mit algjöflega óvinnu.

+

Mér þreffi vent um, ef þú vildir láta utavíkis-
 rátt herra, sem af ástæðum, sem af veit hann
 mikur, hef ákveitt þann tíð? í þessu máli, tíð
 þetta breik, ef hann hefur sig um. Af sömu-
 leiti's ástæðum þárum, sem af hefði smitad
 líka, ef af hefði tíma til þess. En mér er no
 margt áttad, sem að hallar þessa dafnu,
 að af hef heldur hevit að smita þér einu
 það, sem mér heit í óvinselt, en kjólla sem
 ófullkomnari atvengingum í margu
 stundi.

Það þakka af ykkur niðursunn að ég um
 fyrir ándagilegar, en allt af stuttu,
 samvirkni heit í réttu af sendi ykkur
 verk meðgjör minar af óskir.

Frinn vindegar

De islandske håndskrifter, som findes i offentlige danske samlinger, er for den overvejende dels vedkommende enten indgået som gaver til eller købt af kong Frederik III, som var Danmarks og Islands konge, eller de er indsamlet af eller skænket til eller købt af Arne Magnusson, der har testamenteret dem til Københavns Universitet, som var den institution der på det pågældende tidspunkt ville være i stand til på passende måde at opbevare og udnytte håndskrifterne.

Selvom håndskrifterne således på fuldt ud legitim måde er kommet i Danmarks eje, kan man ikke se bort fra, at dette er sket på et tidspunkt, da Island var i statsfællesskab med Danmark, og at dette forhold har været medvirkende til, at så væsentlig en part af den islandske håndskriftskat nu befinder sig i Danmark. Efter almindelig international praksis ville dette dog ikke kunne involvere en afgivelse af disse håndskrifter til Island. Da Island imidlertid iøvrigt så godt som ingen historiske fortidsminder ejer, er den stærke islandske bevidsthed om Islands andel i håndskrifterne som udtryk for landets litterære storhedstid forståelig. Lige så lidt som man kan benægte, at håndskrifterne i kraft af den historiske udvikling er dansk ejendom, lige så lidt kan man afvise den tanke, at de i kraft af deres historiske og kulturelle værdi har et tilhørsforhold til Island. Den naturlige imødekommenhed overfor de islandske ønsker ville derfor kunne finde udtryk i en ordning, der gør håndskrifterne til de to landes fælles ejendom.

Såfremt et sådant forslag kan finde tilslutning kunne man tænke sig en ordning efter følgende hovedlinier:

Punkt 1. De i Danmark beroende, af Islændere forfattede håndskrifter (såvel originaler som de af Islændere foretagne afskrifter) bliver fremtidig den danske og den islandske statsfælles ejendom og bestyres af en af begge landes regeringer nedsat kommission.

Punkt 2. Håndskrifterne indenfor den fælles samling placeres dels i Reykjavik, dels i København, og ved fordelingen af dem til disse to depoter anlægges først og fremmest indholdsmæssige og forskningsmæssige synspunkter, således at de håndskrifter, der efter deres indhold alene eller i overvejende grad vedrører Island og islandske forhold, placeres i Reykjavik,

medens håndskrifter, der indholdsmæssigt er af fælles-nordisk karakter eller alene vedrører de andre nordiske lande, i det hele og store vedbliver at være placeret i København.

Punkt 3. Til hver af de to parallelle samlinger knyttes et forskningsinstitut, hvis opgave er at være hjemsted for den videnskabelige bearbejdelse af håndskrifterne, dels i form af udgaver med kommentarer, dels gennem afhandlinger om det i håndskrifterne indeholdte stof. Desuden står institutterne til rådighed for de universitetslærere, som ønsker at benytte dem til laboratorieøvelser og andre undervisningsmæssige formål. Hvert af landene sørger for, at dets institut installeres i en bygning, der ikke blot kan danne en tilfredsstillende ramme om håndskrifterne, men som også rummer studielokaler af passende omfang og er udstyret med det fornødne videnskabelige apparat.

Punkt 4. Hvert af forskningsinstitutterne ledes af en videnskabsmand, der er udpeget efter indstilling af henholdsvis Reykjaviks og Københavns universiteter. Til hvert af institutterne knyttes dels en stilling for en videnskabsmand fra det andet land og dels stipendiater, der lønnes af hver sin stat, og hvis opgave det er at udnytte samlingernes indhold videnskabeligt. Til begge institutters stipendiatstillinger har såvel islandske som danske videnskabsmænd adgang.

Punkt 5. Fra hver af samlingerne finder udlån sted efter de almindeligt gældende regler, idet hver enkelt samlings ledelse indenfor disse regler fastsætter omfanget og varigheden af udlånene. Den danske stat bekoster fremstillet fotokopier til samlingen i Reykjavik af alle de i København forblivende originalhåndskrifter, forsåvidt sådanne fotokopier eller facsimileudgaver ikke allerede foreligger. På tilsvarende måde bekoster den islandske stat fotokopier af de i Reykjavik placerede originalhåndskrifter, som den københavnske samling måtte ønske at erholde.

Punkt 6. Institutterne sorterer under landenes respektive statsministerier. Den fælles kommission deles i to fraktioner, en islandsk og en dansk, der har samme antal medlemmer. Den nationale fraktion består - foruden af instituttets leder - af en repræsentant for det pågældende lands universitet, en repræsentant for dets undervisningsministerium, formanden for landets lovgivende forsamling samt landets statsminister, denne sidste som formand. Det enkelte institut og dets håndskriftsamling henhører i økonomisk og administrativ henseende under den

ationale fraktions myndighed. Den samlede kommission, hvis formål er at formidle samarbejdet mellem de to samlinger og institutter og at tage stilling til videnskabelige fællesopgaver, træder sammen med passende mellemrum efter forhandling mellem de to statsministre, og møderne afholdes skiftevis i Reykjavik og København. Eventuelle uoverensstemmelser mellem fraktionerne afgøres af den danske statsminister efter forhandling med de to landes undervisningsministre.

Punkt 7. Til bestridelse af udgifterne ved forskningsarbejdet - lønning af professorer og stipendiater, udgivelse af manuskripter o.s.v. - opretter hvert land en fond, hvis kapital for Danmarks vedkommende udgør ^{"7} x millioner kr. og for Islands vedkommende et dertil svarende beløb.

x = værdi
oplyst!

Punkt 8. Såfremt enighed opnås, ratificeres overenskomsten samtidigt af Folketinget og Altinget.

Som nærmere begrundelse for den her skitserede ordning kan følgende anføres:

Danmark og Island har på de norrøne studiers område forskningsmæssigt været de førende i verden, og det vil være rimeligt at tilstræbe et samarbejde, der giver den fortsatte forskning de rigest mulige betingelser. Et tættere samarbejde vil være til gavn for begge nationers forskere.

Det århundredlange fællesskab mellem Danmark og Island gør det naturligt at tilstræbe en form som den foreslåede. Meget i denne fortid er genstand for kritisk vurdering; men et statsligt kulturelt samarbejde af denne karakter er egnet til at bygge bro mellem de positive værdier i den store fortidsarv og fremtiden.

Det er desuden i god overensstemmelse med de nordiske bestræbelser, ikke mindst på kulturelt område, at søge frem til løsninger, der skaber samarbejdsbetingelser og så vidt muligt undgår strid om mit og dit.

Ved forenede økonomiske og forskningsmæssige anstrengelser har Danmark-Island større mulighed for at gøre fortidens værker tilgængelige for den internationale videnskab og overalt i verden at kalde på medarbejde og forståelse.

Skulle der være tilslutning til at fremme den foran skitserede fællesordning, afsluttes der en overenskomst mellem Danmark og Island. Herefter nedsættes der et udvalg, som skal stille

forslag om den konkrete placering af håndskrifterne, og som består af to sagkyndige fra hvert land, udpeget af disses regeringer, under forsæde af en af de to landes undervisningsministerier udpeget videnskabsmand. Udvalgets indstilling afgives til den danske undervisningsminister, som videregiver den til de to landes statsministre, hvorefter den endelige ordning fastlægges. Kan der ikke mellem de sagkyndige tilvejebringes enighed, træffes afgørelsen af den danske statsminister efter samråd med den islandske statsminister.

Som arbejdsgrundlag for udvalget foreslås vedlagte udkast.

▽

Udkast til arbejdsgrundlag for et dansk-islandsk kommissions-
arbejde.

---

1. De håndskrifter, som efter deres indhold alene eller i overvejende grad vedrører Island og islandske forhold, placeres i Reykjavik, medens håndskrifter, som indholdsmæssigt er af fælles-nordisk karakter eller alene vedrører de andre nordiske lande, i det hele og store vedbliver at være placeret i København.

2. I samlingen i Reykjavik placeres efter disse retningslinier

- a) håndskrifter vedrørende Islands historie, topografi, lovgivning, retsvæsen, administrative og kirkelige forhold,
- b) slægtssagaer (Islændingesagaer),
- c) islandske bispesagaer,
- d) islandske genealogier,
- e) håndskrifter af religiøst indhold, forsåvidt de udelukkende eller overvejende omfatter tekster af rent islandsk sprogpræg,
- f) islandsk litteratur af matematisk, naturvidenskabelig og lægevidenskabelig karakter,
- g) oversættelser og bearbejdelser til islandsk af græsk-romersk litteratur samt kommentarer hertil,
- h) islandske skrifter om græsk-romersk og jødisk historie, om verdenshistorie og om enkelte lande udenfor Norden,

3. Med hensyn til blandingshåndskrifter følges den regel, at håndskrifter, hvori teksten overvejende er af samme karakter som de enkelthåndskrifter, der placeres i Reykjavik, afgives til samlingen der, medens de, hvis tekster overvejende er af samme karakter som de i København forblivende håndskrifter, placeres der. Efter tilsvarende princip kan fragmentsamlinger deles.

4. Udenfor den af overenskomsten omfattede ordning falder de danske, norske og islandske diplomer og håndskrifter af arkivalisk karakter.

De islandske diplomer og arkivalske håndskrifter afgives efter overenskomstens ratificering til Island som dettes ejendom.

gørende. Et af bladene oplyser, at begrundelse kun gives, hvis journalisterne kræver det. En anden bladredaktion besvarer spørgsmålet bekræftende, men tilføjer: »i den forstand, at man stoler på dommerens eller forsvarer/anklagers ord om, at der er grund til det«. En tredje bladredaktion besvarer vel spørgsmålet bekræftende, men anfører, at det sker med henvisning til en bestemmelse i retsplejeloven eller med begrundelser som: »af hensyn til sagens karakter« eller »af hensyn til medsigtede« eller »den fremstilledes alder«.

Det er derfor et stort spørgsmål, om der altid gives fyldestgørende begrundelse for, at dørene lukkes.

f. Tilkendegives det, at dørene på ny er åbne, når den sag – eller den del af sagen – som omfattes af dør lukningen, er afsluttet?

De fleste af de bladredaktioner, der har besvaret spørgsmålet, oplyser, at man gennemfører reglen, men 9 bladredaktioner bemærker dog, at man ikke altid tilkendegiver, at dørene på ny er åbne. Nogle af dem føjer udtrykkeligt til, at det oftest beror på en forglemmelse.

g. Sker det, at dørene lukkes »med tilbagevirkende kraft«, altså ved en beslutning om dør lukning, efter at dørene faktisk har været åbne?

De bladredaktioner, der besvarer spørgsmålet, oplyser, at man optræder korrekt på dette punkt, men 5 af redaktionerne oplyser dog, at der er sket dør lukning med tilbagevirkende kraft. Et af disse tilfælde var den noksom omtalte »Monas-sag. En enkelt af bladredaktionerne tilføjer, at det tilfælde, hvor reglen blev tilsidesat, forekom ved en af landsretterne.

II. Referatforbud.

I fter Retsplejelovens § 29, stk. 5 bør det iagttages, at dørene ikke lukkes i tilfælde, hvor det skønnes tilstrækkeligt at anvende reglerne i § 31, stk. 3. I fter § 31, stk. 3 kan offentlig gengivelse af forhandlingen i straffesager ved kendelse forbydes, såfremt sigtede er under 18 år, og det begæres af værger eller en repræsentant for børne-

værnsudvalget. Endvidere kan offentlig gengivelse af, hvad der i straffesager forhandles i offentlige møder, af retten undtagelsesvis ved kendelse helt eller delvis forbydes, når særegne omstændigheder giver grund til at antage, at sådan gengivelse vil tilføje en person, der ikke er sigtet under sagen, uforholdsmæssig stor lidelse, eller når det begæres af en sigtet, og retten skønner, at offentlig gengivelse vil forvolde ham eller hans nærmeste en uforholdsmæssig stor lidelse.

Det fremgår helt klart af besvarelserne, at referatforbud er en sjælden foreteelse i danske retssale. Med næsten ligegyldende udtalelser beskriver de forskellige redaktioner, hvor sjældent man oplever et referatforbud, ja, nogle redaktioner har overhovedet aldrig hørt et referatforbud. En enkelt af redaktionerne mener, at referatforbudsbestemmelsen bliver groft forsømt, idet et forbud mange gange var tilstrækkeligt, hvor man i stedet lukker dørene.

6 af bladredaktionerne henviser til, at man i stedet for et referatforbud benytter henstillinger, og det tilføjes, at disse henstillinger altid bliver fulgt. Forsåvidt virker altså henstillinger på samme måde som referatforbud. Alligevel er det dog et spørgsmål, om retterne på den måde bør betjene sig af henstillinger i stedet for at tage ansvaret for en afgørelse. Man må erindre, at den, der møder i retten, vil være en journalist, som ikke kan træffe en bindende afgørelse på bladets vegne. Selv om dommeren derfor enten får et tilsagn om, at henstillingen vil blive fulgt, eller går ud fra, at den pågældende vil gå ind for, at henstillingen følges, er det dog at fortrykke ansvaret.

Der er derfor grund til at understrege, at der findes regler om referatforbud, og at de kan anvendes på anden måde end blot til at forbyde navnes gengivelse, jfr. nedenfor under III, ligesom der er grund til at betone retternes ansvar for, at offentligheden får, hvad der tilkommer den, men ikke mere, i stedet for at lade det bero på de forskellige bladredaktioners indstilling over for rettens henstillinger.

III. Navneforbud.

Spørgsmålet havde her følgende formulering:

a. *Hvordan praktiseres reglerne om angivelse af navne på sigtede, tiltalte, domfældte, specielt i spiltørssager, eller navne på vidner? Hvordan er praksis med hensyn til 1°. rettens forbud mod at meddele navn, 2°. rettens henstillinger om ikke at meddele navn, og 3°. pressens egen praksis inden for de af retten angivne rammer?* b. *Er der tilvejebragt en aftalemæssig ordning med retten?* c. *Har der været vanskeligheder ved gennemførelsen af praksis? (Hvordan reagerer de pågældende selv eller deres nærmeste over for pressen?).*

Som bekendt beror rettens adgang til at udstede forbud af denne art på en fortolkning af den ovenfor citerede regel i Rpl § 31, stk 3, idet adgangen til at forbyde gengivelse af, hvad der forhandles i retssagerne »helt eller delvis« efter praksis kan benyttes således, at retten blot forbyder offentliggørelse af vidners eller sigtedes navne.

Denne praksis har altså en ret spinkel hjemmel i Rpl, som i hvert fald efter sit indhold ikke alene, ja, måske slet ikke tager sigte på dette spørgsmål. Det forekommer i hvert fald helt ejendommeligt, at man praktisk taget ikke anvender reglen på anden måde end netop til at udstede forbud mod angivelse af navne. Der er en betydelig afstand mellem det indhold, som § 31, stk 3 har, og de praktiske konsekvenser, som man har draget ved anvendelsen af reglen.

Hertil kommer det ganske irrationelle, at Rpl's regler giver en mangelfuld beskyttelse af navnet, fordi praksis herom udledes af en bestemmelse, som ikke passer til tilfældet. Efter § 29, stk 6 afsiges domme stedse i offentligt møde, og heraf slutter man, at beskyttelsen ved et referatforbud aldrig rækker ud over domsafsigelsen, i hvert fald vedrørende domfældtes navn, jfr U 1939, 205, 1963, 765. Kommenteret Rpl I, 55. Dette er baggrunden for, at man må nå rimelige resultater ved henstillinger fra rettens side og ved udarbejdelse af vejledende regler for pressen.

Rpl's regler suppleres nemlig på afgørende måde af de presseetiske regler, der indeholder en nærmere vejledning: Der skal i videst muligt omfang følges en fast saglig linie ved afgørelsen af, hvilke sager der omtales, og i hvilke tilfælde navnet på den implicerede nævnes. Navngivelse eller anden identifikation af en *sigtet* eller *tiltalt* person bør i almindelighed undlades, når ingen almen interesse taler for at offentliggøre navnet. Særlige hensyn bør her tages, dels hvor det drejer sig om sager mod unge, dels hvor en betinget dom kan forventes, og endelig ved sager af mindre alvorlig karakter. Også med hensyn til navngivelse af *domfældte* personer bør udvises tilbageholdenhed, når det skønnes forsvarligt, f.eks. på grund af dommens ringe interesse eller sagens nærmere omstændigheder. Særlige hensyn bør også her tages til unge lovovertrædere og ved betingede domme. Ved omtalen af berusede motorførere henviser de presseetiske regler til disse synspunkter.

Så vigtige disse vejledende regler er, lider de af en svaghed, som er iøjnefaldende. Selv om hvert blad følger en fast saglig linie, er der intet i reglerne som hindrer, at bladene *hver for sig* følger forskellig praksis. At dette virkelig er tilfældet, fremgår af svarene på rundspørget.

A. Spirituskørsel.

5 bladredaktioner følger den praksis, at man kun nævner navne, når dommen er faldet ved en 1. gangs forseelse, hvis der har været tvivl om betydelig personlig skade eller voldsom materiel skade, ligesom man kun nævner navne ved 2. gangs forseelser, når der foreligger ekstraordinære forhold. 5 bladredaktioner nævner vel kun navne ved 1. gangs forseelser under samme forudsætninger som nævnt foran, men *altid* ved 2. gangs forseelser. 12 bladredaktioner nævner endda navne i *alle* tilfælde, hvor der er afsagt dom, og 1 bladredaktion anvender navn, 1° når der er afsagt dom og 2°, selv om der ikke foreligger dom, men bilisten har været påvirket i middelsvår grad.

B. Skattesvigsager.

Kun 2 af bladredaktionerne omtaler specielt skattesvigproblemerne, den ene redaktion anfører, at man generelt nævner navne på de tiltalte, når dom er afsagt, mens en anden bladredaktion tillige oplyser navnene, når der foreligger anklageskrift, eller skattesvigen angår et betydeligt beløb, uanset at de pressetiske regler anbefaler, at navn i almindelighed først bør nævnes efter dom (frihedsstraf eller betydelig bøde).

C. Anbringelse på statshospital eller under offentlig forsorg.

En enkelt bladredaktion anfører, at man aldrig nævner navne i tilfælde af denne art.

D. Andre straffesager.

1°. *Unge personer.* 6 bladredaktioner oplyser udtrykkeligt, at man tager hensyn til ungdom, således at man ikke nævner navne på unge personer, der er dømt for lovovertrædelser. Men der er forskellig praksis. En af bladredaktionerne anfører, at man, når det drejer sig om unge, udviser en »vis tolerance«, en anden, at man kun omtaler sager af denne art, når det drejer sig om »meget grovkronede« forbrydelser, og en tredje bladredaktion anfører, at man undlader at nævne navn, hvis det drejer sig om en 1. gangs forbrydelse, og kun en mindre fængselsstraf er idømt.

2°. *Betinget domte.* 6 bladredaktioner oplyser udtrykkeligt, at man aldrig nævner navne på betinget domte, men der foreligger ikke andre udtalelser specielt herom. Det er sikkert en almindelig regel, at man normalt ikke nævner navne på betinget domte.

3°. *Ubetingede fængselsstraffe.* Der følges forskellig praksis. Man er også kommet ind på at fastsætte en vis grænse for straffens størrelse som betingelse for, at navn nævnes. 2 af bladredaktionerne anfører som hovedregel navne på de domte, hvis blot fængselsstraf er idømt, dvs selv om kun minimumsstraffen fængsel i 30 dage

er blevet ikendt. En anden bladredaktion sætter grænsen ved fængsel i 40 dage, og 3 bladredaktioner sætter grænsen ved fængsel i 3 mdr. 2 bladredaktioner angiver mere generelt, at man tager hensyn til, om forholdet kun har et ringe omfang, eller omvendt, at der har foreligget særlig alvorlige omstændigheder.

4°. *Sigtede.* Enkelte bladredaktioner oplyser, at man i et vist omfang angiver navne på sigtede personer, altså selv om dom ikke er faldet. En bladredaktion lægger vægt på, om man med sikkerhed kan forvente idømt ubetinget fængsel i 5 mdr., en anden bladredaktion angiver mere generelt, at man lægger vægt på, om der er rejst tiltale, eller der foreligger fuld tilståelse, og en tredje bladredaktion på, om der foreligger et groft forhold eller tilståelse.

Man kan altså på grundlag heraf fastslå, at der i de forskellige områder af landet følges meget forskellige regler om disse spørgsmål. Det bliver derfor af afgørende betydning for en sigtet, tiltalt eller domfældt, om han er så heldig at blive dømt eller komme for retten i et område, hvor der følges en liberal praksis, eller han er så uheldig at komme for retten i et område, hvor der følges en mere rigoristisk fremgangsmåde.

E. Vidner.

De bladredaktioner, der udtaler sig om navne på vidner, oplyser alle, at de kun undtagelsesvis nævner navne på vidner. Man vil være sikker på, at der ikke kan tilføjes vidnet ubehagelighed, sagen skal dreje sig om en sigtet på en særlig tillidspost, eller der skal foreligge andre særlige omstændigheder, før man nævner navne på vidner.

Bladredaktionernes kommentarer til praksis vedrørende angivelse af navne er meget forskelligartet. Det anføres således af en bladredaktion, at man har haft adskillige eksempler på de tragedier, der er opstået som følge af navns nævnelse. En anden redaktion anfører,

at man tidligere nævnte navne i alle spirituskørselsager, men da lægeerklæringer vedrørende nervesvage og pårørende medførte en række undtagelser, erkendte man det uretfærdige i, at de mindre udspekulerede alene skulle hænges ud. En tredje bladredaktion oplyser, at man fremtidig formentlig vil ophøre totalt med offentliggørelse af navne på spritbilister, principielt mener man i denne redaktion, at spiritusdomme bør behandles på samme måde som andre domme. En fjerde redaktion, der har udarbejdet særlige retningslinier for dem, der arbejder ved bladet, anfører, at man ikke anser de presseetiske regler for tilstrækkelige.

På den anden side er der områder, hvor der gennemføres en rigoristisk praksis. En bladredaktion oplyser endog, at vedkommende dommer altid opfordrer til at angive navne på dømte i spiritussager. En anden redaktion oplyser, at dommeren i et enkelt tilfælde har nægtet sit personale at opgive navn på en domfældt, således at pressen følte ligheden i fare.

En bladredaktion finder åbenbart, at nævnelser af navne i det hele er en opgave, som ligger uden for pressens område: »Det er ikke pressens opgave at straffe folk, men at orientere om sagens forløb.«

Der er ikke tvivl om, at mange bladredaktioner anser den rådende tilstand for uheldig, og at man fuldt ud er klar over, hvilken retsuhed der består.

Om vanskeligheder som følge af, at de pågældende selv eller deres nærmeste beder om, at navnet ikke må komme frem i pressen, oplyses det, at der selvfølgelig kommer talrige henvendelser af denne art, men at det oftest lader sig gøre at overbevise de pågældende om, at man må følge den praksis, som nu en gang er bladets almindelige i sådanne sager. En enkelt af redaktionerne anfører dog, at man er kommet ud for vanskeligheder i adskillige tilfælde. Der er ligefrem blevet lovet tørre tærsk til dem, der ville skrive. Naturligvis – tilføjer redaktionen – har man ikke taget hensyn til sådanne trusler.

Konklusionen på dette punkt må være den, at vi ikke kan være bekendt at fortsætte med den orden eller rettere den mangel på orden, som findes. Det må forbavse, at der ikke tilvejebringes sådanne regler, at man kan regne med en nogenlunde ensartet behandling, hvad enten man kommer for retten i København, i Odense, i Viborg eller i Ringkøbing.

Reglerne om kære over for afgørelser om dørlukning og referatforbud trænger iøvrig til en vis afklaring. Efter § 30 kan kendelse om dørlukning i borgerlige sager ikke påkæres, men i straffesager antages, at afgørelse såvel i negativ som positiv retning kan påkæres, og nu er man vist mest tilbøjelig til at mene, at nægtelse af at lukke dørene i borgerlige sager også kan påkæres, Kommenteret Rpl. 53-54, Hurwitz: Tvistemål. 109, men herimod Munch-Petersen I. 145. Nægtelse af referatforbud (i straffesager) kan påkæres, § 31, stk. 3, men referatforbud antages ikke at kunne påkæres, Hurwitz: Strafferetsplejen. 401. Disse sondringer, navnlig forskellen mellem dørlukningsafgørelser og referatforbud synes ikke fuldt ud begrundet.

I det omfang, hvori der herefter kan kæres, er der dernæst tvivl om, hvem der kan kære, navnlig om en presserepræsentant kan påkære en dørlukningsafgørelse (og – hvis reglerne var rationelt udformede – et referatforbud). Efter Rpl § 417 beror det på, om bestemmelsen kan siges at indeholde en afgørelse over for den pågældende. På trods af motivernes snævrere opfattelse antager Hurwitz: Strafferetsplejen. 402-03, at det afgørende må være, om vedkommende har en retlig interesse i kæremålet. Det må erkendes, at pressen ikke kan have patent på at optræde som repræsentant for offentligheden forud for så mange andre, og en adgang for enhver til i offentlighedens interesse at påkære sådanne afgørelser vil føre alt for vidt. På den anden side fører en ganske naturlig læsning af lovens regel til, at den, der nægtes adgang til retssalen eller vises ud af denne på grund af en afgørelse om dørlukning, har været udsat for en afgørelse imod sig. Hertil kommer den betragtning, at retsordenen kun kan være interesseret i, at afgørelser af denne art bliver prøvet, evt. for en højere instans, på grundlag af, hvad der kan anføres til støtte for offentlighed ligesåvel som herimod. Kun

herved opnås, at retsafgørelserne kommer til at hvile på indgående argumentationer i begge retninger. De fleste grunde taler derfor for en ret vid adgang til kære.

IV. Forudgående orientering til pressen.

Spørgsmålet lød således: *Giver domstolene forud orientering til pressen om kommende sager af interesse? Gives der besked om afholdelse af grundlovsforhør? Har pressen undertiden vanskeligheder ved at få besked om sådanne forhør?*

Efter Rpl § 277, stk 1 skal der i borgerlige sager føres en sagliste over de til retten indkomne sager, og er denne ikke indrettet således, at den tillige kan være retsliste for den enkelte retsdag, affattes der for hver enkelt retsdag en retsliste, på hvilken de sager, som skal komme for, optages. Retslisten for den enkelte dag opslås, dagen før retten sættes, i rettens forværelse på et for alle tilgængeligt sted.

Tilsvarende regel findes ikke for straffesager, men i praksis føres naturligvis retslistes.

Pressen orienteres ikke lige godt alle steder. Enkelte bladredaktioner oplyser, at man modtager retslisterne, medens en enkelt bladredaktion anfører, at man har indledt forhandlinger med vedkommende ret om tilsendelse af retslistes, men har fået afslag herpå. Arbejdsforholdene for journalister er altså ikke ens i de forskellige retskredse. I nogle bladredaktioner får man meddelelse om grundlovsforhør fra anklagemyndigheden, som i hvert fald som hovedregel husker at fortælle pressen, når et grundlovsforhør skal afholdes. Det beror da på en forglemmelse, hvis pressen ikke får meddelelse herom. Det oplyses dog, at man undertiden har holdt grundlovsforhør hemmeligt for pressen, hvilket har givet anledning til påtale. 9 af de spurgte bladredaktioner beklager sig over, at man enten aldrig eller så godt som aldrig får besked om afholdelse af grundlovsforhør.

Denne ordning er kritisabel. Man kan diskutere, om man skal give pressen meddelelse om retsmøder og specielt om afholdelse af grund-

lovsforhør, men der bør i hvert fald gælde ensartede regler for hele landet. Dette skulle i og for sig kunne gennemføres administrativt af justitsministeriet. Med hensyn til retsmøder må det være en ringe ulejlighed for retterne at give orientering til de pressefolk, som har interesse heri, en sådan fremgangsmåde må kunne tilvejebringes ved en aftale. For så vidt angår grundlovsforhør er det muligvis mere praktisk, at meddelelsen gives ved politiets foranstaltning, men heller ikke på dette punkt kan der anføres afgørende grunde til at foretage en hemmeligholdelse; det er alene et rent praktisk problem, som burde kunne løses uden større besvær.

V. Efterfølgende orientering.

Spørgsmål 5 lød således: *Gives der vejledning eller forklaring til afgørelser? Foretrækker pressen at henvende sig herom til advokater eller politifolk? Føles der noget savn på dette punkt?*

Dette spørgsmål besvares generelt derhen, at der ikke føles noget savn. Nogle dommere giver vel nok forklaring i forbindelse med, at domme afsiges, og pressen sætter pris herpå, og man mener, at også sagens parter har interesse heri. På den anden side udtales det, at man i de fleste tilfælde bedst kan få supplerende oplysninger fra advokater eller politifolk, og dette anses for fuldt tilstrækkeligt. Flere af redaktionerne betoner stærkt, at dommerne er meget behjælpelige og på enhver henvendelse giver supplerende oplysninger, således at pressen er veltjent med denne service. På den anden side anfører dog nogle redaktioner, at de har vanskeligheder.

Man må vel nok opstille som udgangspunkt, at retten bør forsøge at forklare de afgørelser, der træffes. Ingen kan være tjent med, at der træffes afgørelser, som opfattes som uforståelige. Men det må nok anses for det rigtigste, at en sådan orientering foregår i retslokalet, således at man ikke får en diskussion mellem pressefolk og dommere bagefter om dommen og dommens indhold, uden at parterne påhører dette.

VI. Pressens adgang til dombogen.

Spørgsmål 6 lød således: *Stilles retsafgørelser i civile eller kriminelle sager til disposition for pressen – i bekræftende fald på hvilken måde? Er der almindelig adgang til at gennemse dombogen?*

Retsplejeloven har ikke taget standpunkt til spørgsmålet. § 41 bestemmer, at uden for de tilfælde, for hvilke der i loven er truffet særlig bestemmelse herom, kan parterne *samt andre, som deri har retlig interesse*, forlange udskrift af retsbøgerne, derunder dog ikke stemmegivningsbogen, samt af de øvrige hos retten beroende til en sag hørende fremlagte dokumenter.

Af denne bestemmelse fremgår formentlig, at pressen ikke kan have nogen *almindelig* adgang til at forlange gennemsyn af dombogen.

8 bladredaktioner oplyser, at de har generel adgang til dombogen, mens 9 redaktioner til gengæld oplyser, at de ikke har denne adgang.

Selv om domme afsiges i åbne retsmøder, og pressen ved at være til stede ved domsafsigelsen derfor principielt kan skaffe sig adgang til de afsagte domme, er der trods alt en forskel mellem at benytte sig af denne adgang og studere de afsagte domme indsatte i dombogen.

Der kan sikkert anføres principielle betænkeligheder ved at give pressen en ganske generel adgang til at gennemse dombogen. På den anden side skulle det også på dette punkt være muligt administrativt at træffe en sådan ordning, at der kommer til at gælde en ensartet praksis i hele landet, og denne praksis måtte kunne gennemføres administrativt af justitsministeriet, således at pressen som hovedregel får adgang til at gennemse dombogen. Det vil være relativt let for vedkommende dommer at anføre de begrænsninger, der efter hans skøn må gælde med hensyn til benyttelsen af dette gennemsyn. I praksis har der så vidt vides ikke været vanskeligheder med denne ordning.

VII. Oplysninger fra dommerpersonale til presse.

Spørgsmål 7 var formuleret således: *Giver dommerpersonalet oplysninger til pressen om rets-*

sager – evt. skriver nogen fra personalet direkte notitser til brug for pressen?

10 af bladredaktionerne har svaret, at der består et sådant samarbejde i vist omfang. Det drejer sig alene om småsager, som pressen ikke har tid til at overvære. På forskellig måde har man allieret sig med en dommerfuldmægtig eller kontorpersonalet, således at der – undertiden endda regelmæssigt – sendes retsafgørelser til bladene. Nogle af bladredaktionerne anfører dog, at man finder ordningen principielt uheldig, jfr også *Anders Tycho* i *Juristen* 1965. 361, men man anser den for nødvendig, da man ikke kan afse den fornødne arbejdskraft til ellers at klare problemerne.

Uanset de principielle betænkeligheder ved ordningen må man vist fra et paktisk synspunkt erkende, at den kan benyttes, forudsat at den ikke bruges i større udstrækning, end tilfældet faktisk er, og at meddeleren ikke foretager udvælgelsen af sager efter eget skøn, jfr *Ejbye-Ernst* i *Juristen* 1965. 359.

VIII. Pressekritik af retsafgørelser og retternes fremgangsmåde.

Spørgsmålet lød således: *Forekommer der kritik af de truffne afgørelser eller de af retten fulgte fremgangsmåder? Hvad har der været i den retning i løbet af de sidste år?*

De fleste bladredaktioner oplyser, at der inden for deres område ikke har været fremsat væsentlig kritik af rettens afgørelser eller de af retten fulgte fremgangsmåder. Som det fremgår af det foran anførte, er der dog generel utilfredshed med anvendelsen af reglerne om dørlukning, ligesom der også fra forskellig side er kritik vedrørende administrationen af referatforbud. Dernæst er der som nævnt kritik vedrørende spørgsmålet om forudgående orientering om retsmøder og specielt om grundlovsforhør, ligesom man fra visse sider gerne ønsker noget mere kontakt med dommerne i det hele taget.

Man er dog nærmest forbavset over, at der ikke, når der nu er adgang hertil, fremsættes mere omfattende og dybtgående kritik af domstolene, end tilfældet faktisk er.

Forskellige konkrete forhold drages imidlertid frem. Man gør opmærksom på den diskussion, der var i »æterdrengesagen«, vedrørende politisagsbehandlingen i København og om grundlovsforhørene, ligeledes i København. Man nævner den kritik, der har været fremsat om afsigelsen af nogle voldtægtsdomme, man kritiserer dommernes udvælgelse blandt tidligere anklagere. Det anføres bl.a., at en dommer i provinsen oplæste nogle domme, som var overgået en tiltalt, uanset de ikke var relevante for den pågældende sag.

Det væsentlige er dog kritikken om de principielle spørgsmål.

IX. Grundlovsforhør.

Spørgsmål 9 lød således: *Hvordan praktiseres grundlovsforhør? Er der altid forsvarer til stede? Har forsvareren haft lejlighed til at sætte sig ind i sagen, gennemse rapporter, eventuelt tale med anholdte før grundlovsforhøret? Benytter forsvarerne sig normalt af denne adgang? Har der i de sidste år været kritik af fremgangsmåden ved grundlovsforhør – eller i anledning af for hyppige fængslinger?*

Som det fremgår af det ovenfor anførte, samler kritikken vedrørende grundlovsforhør sig om den mekaniske gennemførelse af dørlukningsreglerne, den ikke altid fyldestgørende begrundelse for fængslinger og de manglende meddelelser om grundlovsforhørens afholdelse.

Herudover er der i svarene fremkommet en kritik, som er rettet til anden side, nemlig imod advokaterne, der møder som forsvarere. Ikke mindre end 12 af redaktionerne kritiserer, at forsvareren ikke er tilstrækkeligt forberedt, når han møder i grundlovsforhøret. En bladredaktion siges således, at forsvareren kun i yderst få tilfælde har haft lejlighed til at gennemse rapporten og tale med vedkommende anholdte; en

anden redaktion siger, at man ofte får indtrykket af, at forsvareren er uforberedt, en tredje, at man ofte ser ham løbe rapporten igennem, lige før retten sættes. På den anden side anfører en redaktion udtrykkeligt, at forsvareren i den pågældende retskreds altid har haft rapporterne til gennemlæsning i god tid og har benyttet sig heraf.

Det er helt klart, at denne kritik i mange tilfælde kan rettes imod anklagemyndigheden, der ikke i tilstrækkelig god tid har kunnet få rapporterne færdige, og dette nævnes da også særligt af en redaktion. I sidste instans skyldes vanskelighederne den strenge regel i Grundloven om afholdelsen af grundlovsforhøret inden 24 timer efter pågribelsen. Alligevel må man konkludere i, at der er fremkommet kritik i så mange retskredse, at advokaterne og for så vidt heller ikke retter og anklagemyndighed kan sidde denne kritik overhørig. Kritikken har været fremført adskillige gange tidligere, men man mener ikke, at der kan opnås en ideel ordening på dette område. De foreliggende svar tilsiger imidlertid, at man tager spørgsmålet op igen.*

×

X. Specielle retsplejeområder.

Spørgsmål 10 lød således: *I hvilket omfang gives oplysninger fra specielle områder af retsplejen (skiftevesen, fagedvesen, tinglysning)?*

Svaret herpå er ganske overvejende, at disse specielle områder normalt ikke har større interesse for pressen. Man ser dog bort fra oplysninger fra ejendomshandeler, hvor man ved hjælp af tinglysningslisterne skaffer sig de fornødne oplysninger uden større besvær. Herudover kan der tænkes særlige sager, f.eks. for skifteretten, hvor pressen undtagelsesvis har interesse. Det har vist sig, at retterne undertiden har stillet sig afvisende over for pressens ønske

* I København er for nylig gennemført en ordening, hvorefter forsvareren gennemser rapporterne et kvarter før retsmødet begynder. Men hvad med samtaler med de anholdte?